

เมืองธรรมะ
พระศักดิ์สิทธิ์
ชิดเมืองทรวง
มะม่วงหวาน
ข้าวสารขาว
มะพร้าวน้ำหอม

ISBN : 974-87072-8-8

9 789748 707280

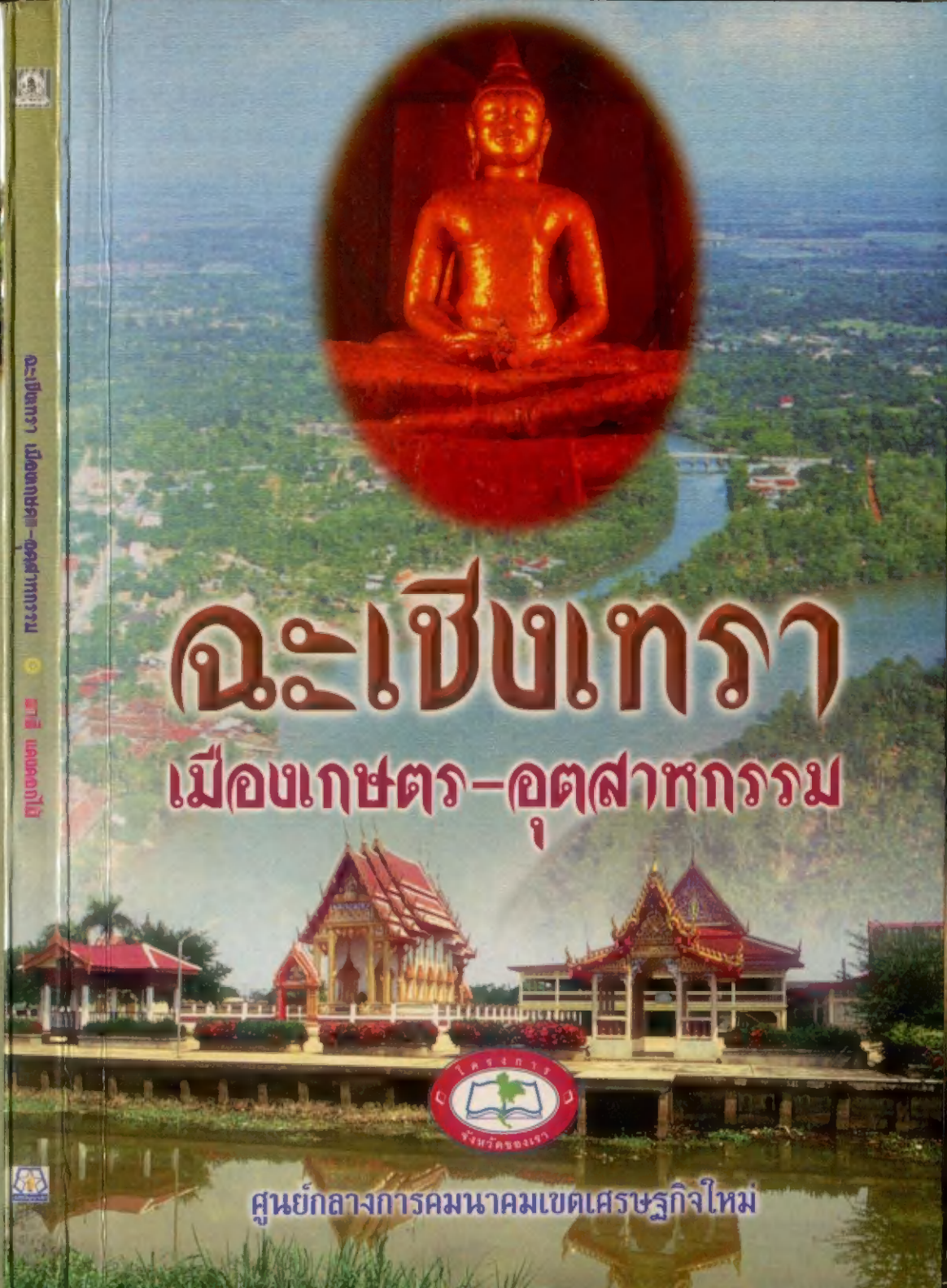
[illegible]

ISBN : 974-87072-8-8

9 789748 707280

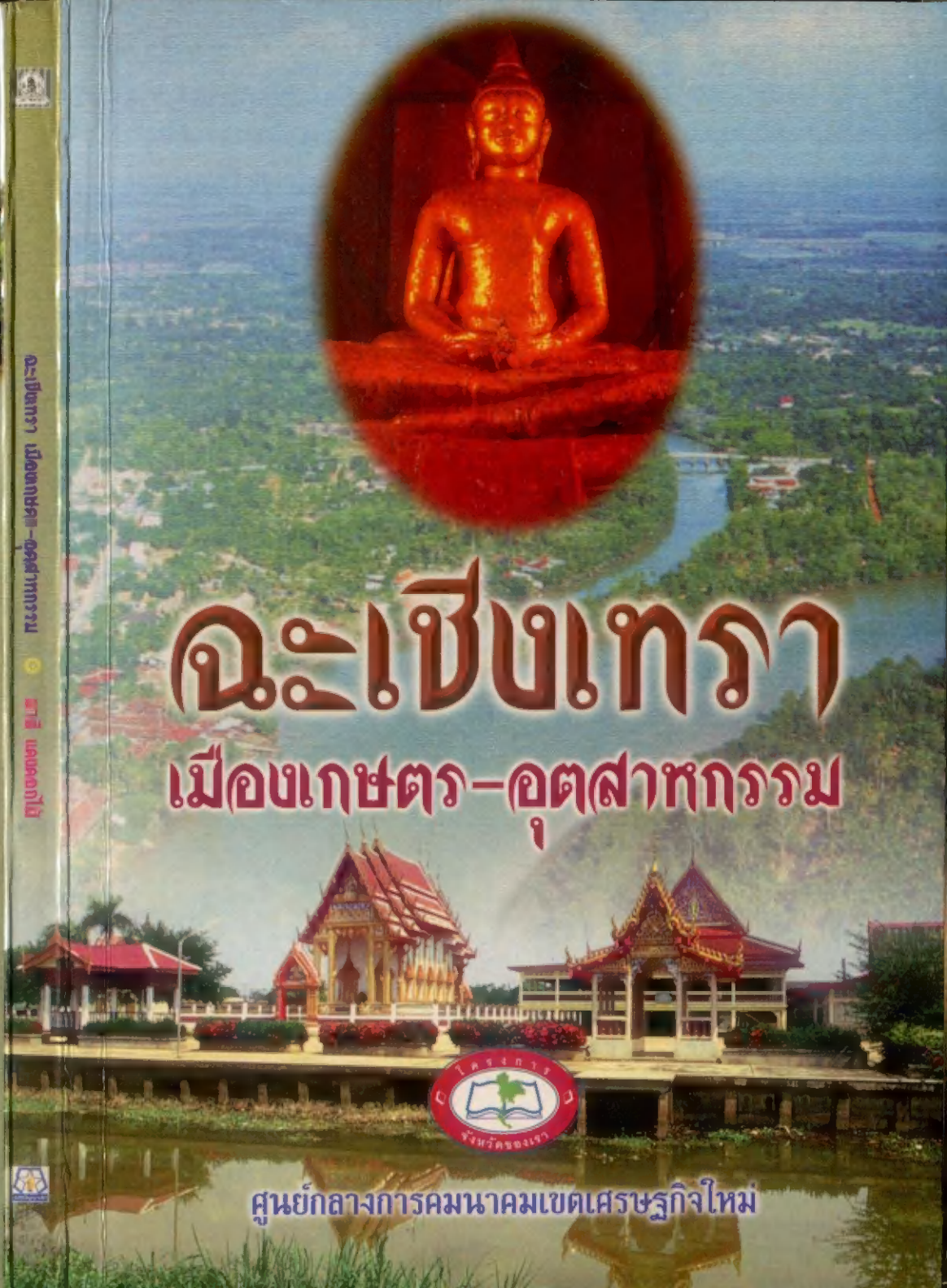
● 2011 年 11 月 11 日

คณะเซี่ยงเทรา

เมื่อบงเกษตร-อุตสาหกรรม

ศูนย์กลางการคมนาคมเขตเศรษฐกิจใหม่

คณะเซี่ยงเทรา

เมื่อบุณยเกศตร-คตสัททกรรรม

ศูนย์กลางการคมนาคมเขตเศรษฐกิจใหม่

ฉะเชิงเทรา
เมืองเกษตร-อุตสาหกรรม

มาลี แดงดอกไม้
เรียบเรียง

ฉะเชิงเทรา : เมืองเกษตร-อุตสาหกรรม

มาลี แดงดอกไม้

บรรณาธิการ : ดวิด มนัสอ้อม

ออกแบบปกและรูปเล่ม : P.K. GROUP

ISBN 974-87072-8-8

BOOKCODE 01-03-0005-01

พิมพ์ พ.ศ. 2542

สงวนลิขสิทธิ์

จัดพิมพ์

บริษัท แสงปัญญาเลิศ จำกัด

จัดจำหน่าย

องค์การค้าของคุรุสภา

69 อาคาร 9 ถนนราชดำเนินกลาง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 629-1911-6

พิมพ์ที่ บริษัท คอมแพคพริ้นท์ จำกัด

ราคา 140 บาท

คำนำสำนักพิมพ์

จังหวัดฉะเชิงเทรา มีจุดเด่นในตัวเองที่มีคุณค่าควรแก่การภาคภูมิใจหลายประการ มีศาสนสถานสำคัญซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นທີ່เชิดหน้าชูตาของประเทศ เป็นแหล่งเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมทางการเกษตรที่ยิ่งใหญ่ เป็นแหล่งเลี้ยงไก่ที่ใหญ่เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ มีศูนย์ท่องเที่ยวสามารถเก็บไข่ได้ถึง 3 ล้านฟอง มีการเลี้ยงหมูมากเป็นอันดับสองรองจากนครปฐม อุดมสมบูรณ์ทั้งปลาน้ำจืดและน้ำเค็ม เป็นแหล่งผลิตพลาสติก ปลาช่อน ปลาตะเพียนที่สำคัญของประเทศไทย

นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตมะม่วง ขนุน มะปราง กระท้อน มะพร้าวมากเป็นอันดับสองรองจากข้าว

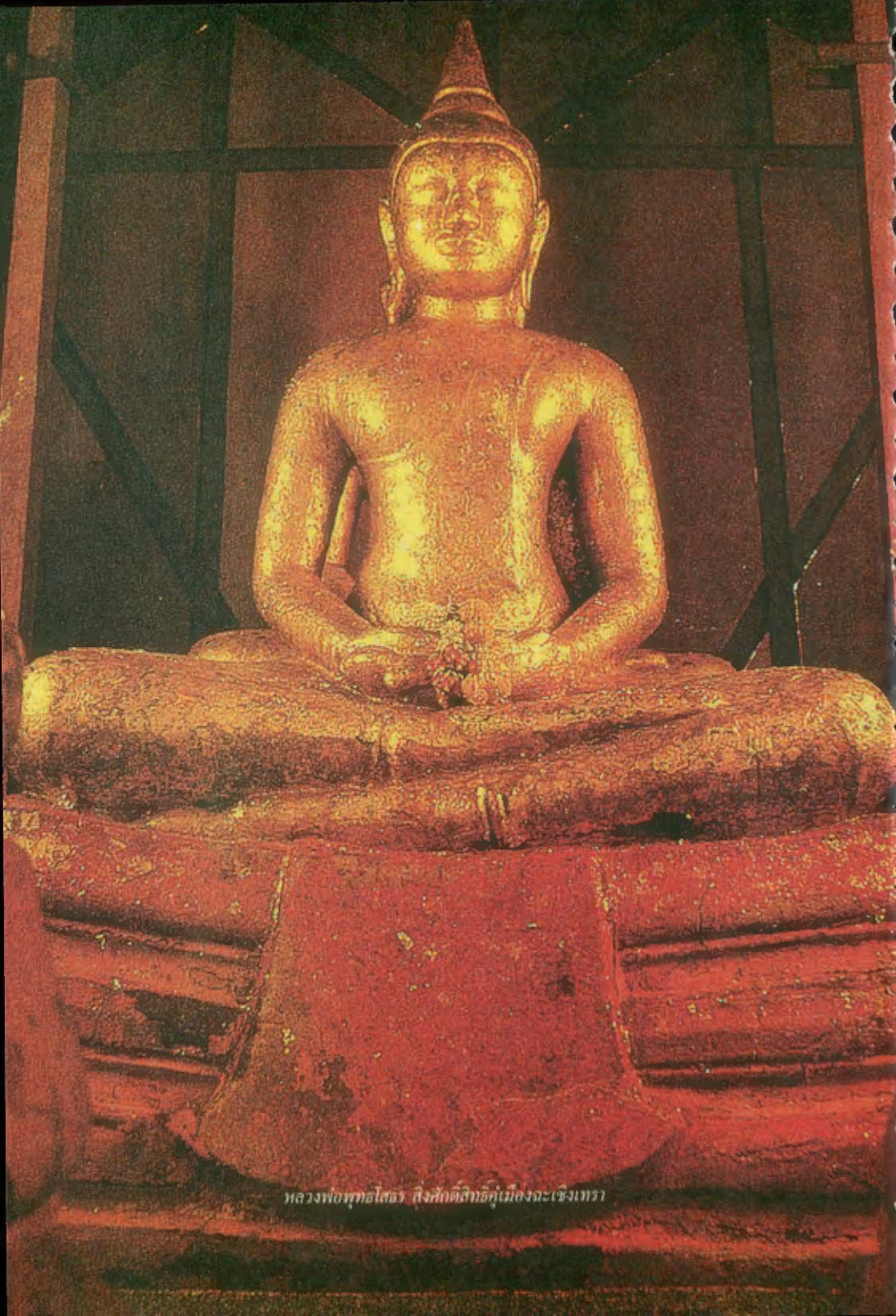
เป็นศูนย์การคมนาคมสู่ตะวันออกและอีสาน และกำลังจะเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการของประเทศ

ไม่น่าเชื่อว่าจากการสำรวจล่าสุด ชาวฉะเชิงเทรามีรายได้เฉลี่ยสูงถึง 90,443 บาทต่อคนต่อปี

บริษัท แสงปัญญาเลิศ จำกัด เสนอโครงการหนังสือ จังหวัดของเรา เรื่อง ฉะเชิงเทรา : เมืองเกษตร-อุตสาหกรรม ด้วยความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นคู่มือที่ดีของนักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว และเป็นคู่มือสำหรับทุกคนที่รักมาตุภูมิ

บริษัท แสงปัญญาเลิศ จำกัด

หลวงพ่อพุทธโสธร สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองฉะเชิงเทรา

คำนำผู้เรียบเรียง

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นเมืองเกษตรกรรมที่กำลังได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมไปพร้อมๆ กัน จึงมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ประกอบกับพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ จึงทำให้มีความอุดมสมบูรณ์กว่าที่อื่นๆ การเกษตรกรรมจึงเป็นอาชีพที่ขึ้นหน้าขึ้นตา สามารถทำรายได้อย่างมากมาย

จังหวัดฉะเชิงเทรา หรือที่คนทั่วไปเรียกกันจนติดปากว่า “แปดริ้ว” มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า เมืองธรรมะ พระศักดิ์สิทธิ์ ชิดเมืองหลวง มะม่วงหวาน ข้าวสารขาว มะพร้าวน้ำหอม ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของจังหวัดอันเก่าแก่แห่งนี้ว่า นอกเหนือจากเป็นจังหวัดที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระพุทธโสธรอันศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังเป็นแหล่งเกษตรกรรมสำคัญของประเทศ

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการสืบค้นเสาะหา และเข้าถึงพื้นดินและผู้คนเพื่อให้ได้มาซึ่งเรื่องและภาพที่สมบูรณ์และทันสมัย เหมาะที่จะเป็นหนังสือคู่มือมีไปนานเท่านั้น

มาลี แดงดอกไม้

สารบัญ

บทนำ	9	อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา	46
ตราประจำจังหวัด	14	อำเภอบางคล้า	50
คำขวัญประจำจังหวัด	15	อำเภอบางน้ำเปรี้ยว	52
แผนที่จังหวัด	16	อำเภอบางปะกง	54
ฉะเชิงเทราในปัจจุบัน	17	อำเภอบ้านโพธิ์	56
ที่ตั้งและอาณาเขต	17	อำเภอพนมสารคาม	58
สภาพทางภูมิศาสตร์	20	อำเภอสนามชัยเขต	60
ลักษณะภูมิประเทศ	21	อำเภอแปลงยาว	61
ลักษณะภูมิอากาศ	24	อำเภอราชสาส์น	63
ทรัพยากรธรรมชาติ	25	อำเภอท่าตะเกียบ	64
ประชากรและการทำมาหากิน	29	กิ่งอำเภอคลองเขื่อน	67
อาชีพ	31	วันวานของฉะเชิงเทรา	69
เกษตรกรรม	32	สถานที่และสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญ	83
การปศุสัตว์	36	บุคคลสำคัญของจังหวัด	115
การประมง	37	วัฒนธรรมและประเพณี	127
การอุตสาหกรรม	39	ภูมิปัญญาคนแปดริ้ว	137
การพาณิชย์	42	พุ่มนี้ของฉะเชิงเทรา	147
การคมนาคมและเขตการปกครอง	43	บรรณานุกรม	152
การแบ่งเขตการปกครอง	45		

ฉัตรทองบนยอดพระอุโบสถ
วัดโสธรวรฯ หลังใหม่

บทนำ

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จะเจียงเทรานั้นเป็นเมืองเก่าแก่ที่มี
ผู้คนหลายเผ่าชนเข้ามาอาศัยอยู่ปะปนกันรุ่นแล้วรุ่นเล่า จนเกิดความ
หลากหลายทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต แต่สามารถผสานเข้ากันได้
อย่างแนบเนียนและกลืนกลายเป็นวิถีไทยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคน
ฉะเชิงเทรา

สำหรับชื่อ ฉะเชิงเทรา มีผู้สันนิษฐานถึงที่มาแตกต่างกันไปหลายอย่าง เช่นว่าเป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำเขมรว่า “สตรง์ตรง” หรือ “ฉะทริงเทรา” ซึ่งแปลว่า “คลองลึก”

โดยผู้รู้กลุ่มนี้ได้อาศัยหลักทางภูมิศาสตร์และลักษณะที่ตั้งเมืองในสมัยก่อนที่ว่า ดินแดนแถบนี้เดิมเคยอยู่ในอิทธิพลของขอมมาก่อน เป็นส่วนประกอบสำคัญในการพิจารณา ซึ่งมีเค้าความเป็นไปได้อยู่มาก เนื่องจากฉะเชิงเทราเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำบางปะกง โดยสมัยก่อนชาวบ้านหรือชาวเมืองอาจจะเรียกแม่น้ำว่า คลองลึก และเลยเรียกเมืองที่อยู่ริมแม่น้ำว่า คลองลึก ตามไปด้วย

แม่น้ำบางปะกงช่วงผ่านตัวเมือง

เมืองฉะเชิงเทราในปัจจุบัน

แต่อีกกลุ่มหนึ่งมีความเห็นที่แตกต่างออกไป คือ “ฉะเชิงเทรา” อาจจะเพี้ยนมาจากคำว่า “แสงเชรา” หรือ “แขงเชา” หรือ “แสงเชา” ซึ่งเป็นเมืองที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเคยเสด็จไปได้ เนื่องจากการออกเสียงใกล้เคียงกันมาก

สำหรับชื่อเมือง “แสงเชา” “แขงเชา” หรือ “แสงเชรา” มีบันทึกไว้ในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ

ต่อมาเมืองฉะเชิงเทราแห่งนี้ยังมีผู้เรียกชื่อต่างออกไปอีกว่า “เมืองแปดริ้ว” ชื่อหลังนี้มีที่มาจากเดิมเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงมากในเรื่องเป็นแหล่งชุมนุมของปลาช่อนขนาดใหญ่

กล่าวกันว่าปลาช่อนที่นำไปทำปลาแห้งจะต้องแร้งถึง 8 ริว ผู้คนจึงพากันขนานนามว่า เมืองแปดริ้ว และเรียกติดปากเรื่อยมากระทั่งปัจจุบัน

เกี่ยวกับชื่อเมืองฉะเชิงเทราหรือเมืองแปดริ้ว ในหนังสือชุมนุมพระนิพนธ์ภาคปกิณกะ ภาค 1 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้กล่าวพาดพิงถึงที่มาของชื่อเมืองไว้เช่นกัน ดังความว่า

“...ชื่อบ้านเมืองเหล่านี้เป็นชื่อไทยบ้าง ชื่อเขมรบ้าง เป็นสองชื่อทั้งไทยทั้งเขมรบ้าง อย่างเมืองฉะเชิงเทราเป็นชื่อเขมร แปดริ้วเป็นชื่อไทย...”

ไม่ว่าจะเป็นชื่อไทย หรือเขมร ฉะเชิงเทรา ก็ยังคงเป็นจังหวัดหนึ่งของไทยที่มีจุดเด่นทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณี แหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนเพียบพร้อมด้วยศักยภาพด้านการพัฒนาเพื่อให้เป็นเมืองที่อยู่อาศัย การพาณิชย์ การเกษตร อุตสาหกรรม และศูนย์กลางบริหารราชการ

เห็นได้จากการที่รัฐบาลได้กำหนดให้ฉะเชิงเทราเป็นเมืองสนับสนุนการบริการที่อยู่อาศัยและการบริหารราชการเพื่อรองรับการกระจายกิจกรรมของกรุงเทพมหานคร และพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ควบคู่ไปกับการเป็นศูนย์กลางคลังขนส่งสินค้าที่เชื่อมโยงระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

ไม่ว่าทิศทางในวันข้างหน้าจะเป็นอย่างไร สิ่งที่ได้เห็นได้ในปัจจุบันนี้ก็คือ ฉะเชิงเทรา เป็นเมืองที่เพียบพร้อมทั้งด้านเกษตรและอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง

แหล่งผลิตธัญญาหารที่สำคัญของเมืองหลวง

ศูนย์กลางการขึ้นและการลงทุน

ตราประจำจังหวัด

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดนับถือศาสนาพุทธและมีพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่ประชาชนให้การเคารพนับถือมาก คือ พระพุทธโสธร มีประวัติเล่าว่าเป็นพระพุทธรูปปฏิหาริย์ลอยทวนน้ำมาขึ้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรานั้นแต่นั้นมาดินน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูกก็อุดมสมบูรณ์ ปลูกพืชให้ผลดีตลอดมา

ด้วยเหตุนี้จึงได้นำภาพอุโบสถอันเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธโสธรมาเป็นตราประจำจังหวัด

คำขวัญประจำจังหวัด

เมืองธรรมะ

พระศักดิ์สิทธิ์

ขีดเมืองหลวง

มะม่วงหวาน

ข้าวสารขาว

มะพร้าว น้ำหอม

ฉะเชิงเทราในปัจจุบัน

ตามหลักฐานที่พบฉะเชิงเทราเป็นเมืองใหม่ที่เพิ่งสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่างจากเมืองอื่นในแถบเดียวกัน เช่น ปราจีนบุรี ระยอง ชลบุรี ซึ่งมีหลักฐานแสดงชัดเจนว่าสร้างเป็นเมืองมาแต่ครั้งอาณาจักรทวารวดี โดยอยู่ในความปกครองของขอม

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดฉะเชิงเทราในปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางฝั่งตะวันออก หรืออยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ระหว่างเส้นละติจูดที่ 14 องศาเหนือและลองจิจูดที่ 101 องศาตะวันออก

สำหรับจังหวัดที่อยู่ในเขตภาคกลางด้วยกันมีทั้งหมด 22 จังหวัด ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท

ในเมือง

นอกเมือง

นครปฐม สุพรรณบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว และฉะเชิงเทรา

ที่ตั้งห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงหมายเลข 304 หรือ กรุงเทพฯ-มีนบุรี-ฉะเชิงเทรา ประมาณ 82 กิโลเมตร และทางหลวงหมายเลข 314 ใช้เส้นทางกรุงเทพฯ-บางนา-ตราด เมื่อถึงบริเวณก่อนข้ามสะพานแม่น้ำบางปะกงเลี้ยวซ้ายตามทางหลวงหมายเลข 314 มีระยะทางประมาณ 90 กิโลเมตร หรือตามทางรถไฟสายสถานีตัวลำโพงประมาณ 60 กิโลเมตร

ทางหลวงหมายเลข 314 กรุงเทพฯ-ตราด

อาณาเขตติดต่อ ได้แก่

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ปทุมธานี นครนายก และปราจีนบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และอ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ปราจีนบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ กรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ

สภาพทางภูมิศาสตร์

จังหวัดฉะเชิงเทราปัจจุบันมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 5,351 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,344,375 ไร่ นับเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายด้านภูมิศาสตร์

พื้นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิ

ที่ดอนเหมาะสำหรับพืชไร่ที่ทนแล้ง

ที่ดอนปลูกพืชเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่และสวนผลไม้

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ทั่วไปของจังหวัดแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ เป็นพื้นที่ราบลุ่มดินน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก บางพื้นที่สามารถทำนาได้ถึงปีละ 3 ครั้ง ได้แก่ นาปี 1 ครั้ง นาปรัง 2 ครั้ง

ส่วนอีกลักษณะมีสภาพพื้นที่เป็นที่ดอนลูกฟูก มีป่าและเขา ดินส่วนมากเป็นดินเหนียว ดินร่วนปนทราย และดินลูกรัง บางแห่งสูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง 2-3 เมตร สภาพทั่วไปค่อนข้างแห้งแล้ง เหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืชไร่ ทำสวนยาง และสวนผลไม้

แบ่งลักษณะพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่เฉพาะ 3 จังหวัดชายทะเลภาคตะวันออกจะมีพื้นที่เป็น 3 ลักษณะ คือ ที่ราบลุ่มน้ำ มีพื้นที่โดยประมาณ 2,042.7 ตารางกิโลเมตร ที่ดอนลูกฟูก 3,205.6 ตารางกิโลเมตร ที่ภูเขาและเขาสูง 173.4 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ทางน้ำได้ติดต่อกับชายฝั่งทะเลมีความยาวประมาณ 12 กิโลเมตร

แม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านจังหวัด ได้แก่

แม่น้ำบางปะกง ไหลมาจากปราจีนบุรีเข้าสู่ฉะเชิงเทราทางด้านทิศเหนือผ่านอำเภอบางน้ำเปรี้ยวเรียกว่า แม่น้ำแปดริ้ว เข้าสู่อำเภอบางคล้า อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา และอำเภอบางปะกง ช่วงนี้เรียกว่า แม่น้ำบางปะกง จากนั้นไหลลงสู่ทะเลบริเวณอ่าวไทย มีความยาวทั้งสิ้น 230 กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีคลองธรรมชาติที่สำคัญ ๆ อีกหลายสาย ได้แก่ คลองท่าลาด ในเขตอำเภอนมสรวง คลองท่าไข่ และคลองบางตาหลวง

แม่น้ำบางปะกง เห็นไกลสุดใหญ่ของฉะเชิงเทรา

คลองท่าลาดซึ่งผ่านหน้าอำเภอนมสรวง

อ่างเก็บน้ำลาดกระบัง สำหรับชลประทานและผลิตพลังงานในพื้นที่ช่วงใกล้ปากแหล่งน้ำธรรมชาติบริเวณตำบลนาบึง

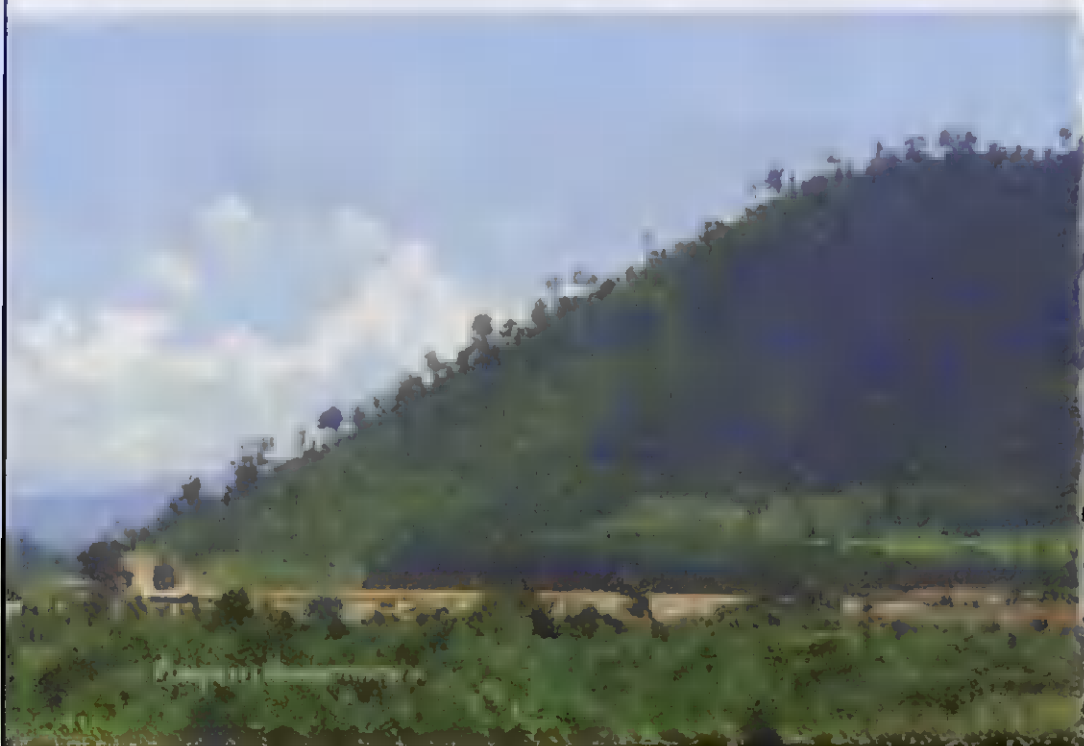
ระบบชลประทานนี้จะจ่ายน้ำไปให้เกษตรกรในพื้นที่ชลประทาน

ป่าไม้ที่สมบูรณ์ช่วยให้ฝนตกชุกตามฤดูกาล

ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากอยู่ติดทะเลและพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบภูเขา ทำให้ลักษณะอากาศอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างร้อน เมื่อถึงฤดูหนาวก็ไม่หนาวจัด มีค่าความแตกต่างของอุณหภูมิระหว่าง 12.3-35 องศาเซลเซียส ส่วนในช่วงหน้าฝนจะมีฝนตกชุกเฉลี่ยประมาณ 130 วัน ในปี พ.ศ. 2539 ปริมาณน้ำฝนวัดโดยเฉลี่ยต่อปีประมาณ 1,181.7 มิลลิเมตร

ฝนตกชุกจะสะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ทรัพยากรธรรมชาติ

จากสภาพภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลายทางด้านลักษณะพื้นที่ ทำให้จังหวัดจะมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันออกไป ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ทรัพยากรดินและน้ำ สำหรับพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่ม เช่น อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า อำเภอเมืองฯ อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอพนมสารคาม อำเภอแปลงยาว อำเภอนาขะพ้อ และกิ่งอำเภอดงเจริญ ส่วนใหญ่มีทรัพยากรดินและน้ำอุดมสมบูรณ์มาก ทำการเกษตรได้ผลผลิตดี

นกกตอไรท์ หรือลูกร้าง เป็นบริเวณอำเภอฉวางและอำเภอพนมสารคาม ส่วนใหญ่นำมาใช้ในการก่อสร้างทางหลวงต่าง ๆ

แกรนิต ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ยังมีการผลิตอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

ทรัพยากรป่าไม้ ลักษณะป่าเป็นป่าเบญจพรรณ หรือป่าแดง จากการสำรวจด้วยภาพถ่ายทางอากาศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ ไร่ ครอบคลุมอยู่ในพื้นที่หลายอำเภอ ได้แก่ พนมสารคาม สนาทชัยเขต แปรังยาว และท่าตะเคียน

ดินลูกรังพบมากที่สุดในเขตอำเภอพนมสารคามและอำเภอฉวาง

ป่าไม้ที่จะแห้งแล้งเช่นอำเภอพนมสารคามและอำเภอท่าตะเคียน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอนลูกฟูก มีภูเขา ป่าไม้ ดินมีลักษณะเป็นดินลูกรัง ดินร่วนปนทราย และดินเหนียว ไม่เหมาะแก่การปลูกข้าวหรือพืชที่ไม่ทนต่อสภาพแห้งแล้ง แต่ก็สามารถเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และทำสวนยาง สวนผลไม้ได้ผลผลิตดี

ทรัพยากรแร่ธาตุ มีพบบ้างแต่ไม่มากนัก ได้แก่

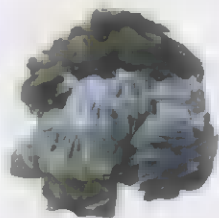
แร่เหล็ก พบในเขตอำเภอพนมสารคาม อำเภอพนมสารคาม ปัจจุบันไม่มีการลงทุนในด้านของอุตสาหกรรมถลุงเหล็กเพื่อมาใช้ในการใช้แค่ประการใด

ทองคำ พบในอำเภอพนมสารคาม อำเภอพนมสารคาม เนื่องจากพบในปริมาณที่น้อยมากไม่คุ้มกับการลงทุนจึงไม่มีการผลิตหรือมาขึ้นมาใช้

นับจากการสำรวจครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2525 แล้ว หลังจากนั้นยังไม่เคยมีการสำรวจสภาพภาพถ่ายทางอากาศอย่างเป็นทางการอีกเลย เว้นแต่การสำรวจในภาคพื้นดินซึ่งพอสรุปสภาพป่าโดยสังเขปได้ว่า ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าที่เพิ่งฟื้นตัวจากสภาพทรุดโทรมอันเนื่องมาจากการถูกตัดทำลายไปก่อนหน้านั้น ซึ่งยังไม่อยู่ในสภาพสมบูรณ์นัก

อย่างไรก็ดี ทางหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในการดูแลป่าไม้ก็ได้พยายามที่จะรักษาและฟื้นฟูสภาพป่าผืนนี้ให้กลับคืนสู่สภาพสมบูรณ์ และคงอยู่เช่นนั้นตลอดไป

ประชากรและการทำมาหากิน

จากการรวบรวมสถิติประชากรในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประชากร 622,057 คน เป็นหญิง 313,313 คน ชาย 308,744 คน ความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 116 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยจะหนาแน่นมากเป็นพิเศษเฉพาะในเขตเทศบาล คือ เฉลี่ยประมาณ 3,732 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนนอกเขตเทศบาลความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยประมาณ 107 คนต่อตารางกิโลเมตรเท่านั้น

สำหรับพื้นที่ที่เคยเป็นชุมชนเก่าแก่มิมีประชากรเข้าไปตั้งบ้านเรือนและอาศัยทำมาหากินในระยะแรก ๆ ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอสนามชัยเขต ต่อมาการตั้งบ้านเรือนได้กระจายออกไปในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณห่างจากปากแม่น้ำบางปะกงในรัศมี 60 กิโลเมตร มีประชาชนปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่หนาแน่นเป็นพิเศษ เช่น อำเภอเมืองฯ อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบางคล้า อำเภอพนมสารคาม และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว

ประชากรในจังหวัดส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง นอกจากนี้

เมื่อปี พ.ศ. 2541 มีภาพสะพานเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยาและอ่าวเมืองฯ

ประชากรกว่าร้อยละ 90 นับถือศาสนาพุทธ

ยังมีความขยันขันแข็งในทางทำมาหากิน มีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวเข้ากับการพัฒนาในรูปแบบใหม่ๆ ของสังคมได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการปรับสภาพสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม

ด้านค่านับถือศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ อิสลาม และคริสต์ ตามลำดับ

อาชีพ

ฉะเชิงเทรานั้นเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ประชากรมีอาชีพหลากหลาย เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดมีสภาพแตกต่างกัน รวมทั้งในส่วนขอจังหวัดเองก็ได้ให้การสนับสนุนในด้านการประกอบอาชีพของประชากร โดยมุ่งเน้นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดที่มีเป้าหมายสู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรม การผลิตและแปรรูปสินค้าทางการเกษตร มากกว่าการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างเดียว อาชีพต่างๆ ของประชากรจำแนกได้เป็น

ผู้คนที่ทำงานในวัดเมืองช้างไปเยี่ยมครอบครัว โคธนาสัตว์น้ำบางปะกงเป็นเส้นทางคมนาคม

เกษตรกรรม

หากสถิติปี พ.ศ. 2536 จังหวัดฉะเชิงเทรามีพื้นที่ 1,848,428 ไร่ ในจำนวนนี้แบ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการเกษตรถึง 1,805,799 ไร่ ที่เหลือเป็นพื้นที่ป่าไม้และการชลประทาน ในส่วนของพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกได้แบ่งการใช้ประโยชน์ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การเพาะปลูกข้าว การทำไร่ และการทำสวน

การเพาะปลูกข้าว พื้นที่ส่วนที่ใช้เพาะปลูกข้าวจัดว่ามีมากกว่าพื้นที่เพาะปลูกอื่นๆ คือมีอยู่ประมาณ 974,722 ไร่ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก เห็นได้จากแต่ละปีชาวนาสามารถทำนาได้ถึงปีละ 3 ครั้ง คือ ข้าวนาปี 1 ครั้ง ข้าวนาปรัง 2 ครั้ง

การเพาะปลูกพืชไร่ พืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ถั่วลิสง สับปะรด มีเนื้อที่เพาะปลูกประมาณ 603,268 ไร่

ดินนาในเขตบางช้างเปรี้ยว แหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด

มันสำปะหลัง

ข้าวโพด

สวนมะม่วง ผลไม้ขึ้นของจังหวัด

สวนขุ่น ปัจจุบันปลูกกันมากในพื้นที่เขต ๓.แปดงาว อ.สามชัยเขต และ ๓.ท่าตะเกียบ

การทำสวน ปัจจุบันนับว่าได้รับความนิยมมาก ผลไม้ที่นิยมปลูก ได้แก่ มะม่วง ขนุน กระท้อน มะพร้าว หนาก ปาล์ม ฝรั่ง และไม้ยืนต้นอื่น ๆ รวมเนื้อที่สวนทั้งหมดประมาณ 145,451 ไร่ ที่เหลือเป็นการทำสวนผักและไม้ดอกซึ่งมีอยู่ไม่มากนัก คิดเป็นพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 7.037 ไร่ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด

มะม่วง

มะพร้าวท่าหมด

ฟาร์มเลี้ยงไก่ขนาดใหญ่ในจังหวัดระยอง

การปลูกล้วย

จังหวัดระยองได้รับการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าพาณิชย์ โดยเฉพาะไก่และสุกรเลี้ยงกันมากที่อำเภอเมืองฯ อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอพนมสารคาม และอำเภอแกลงยาวกระจายอยู่ทั่วไปเกือบทุกตำบล

ในปี พ.ศ. 2540 มีพื้นที่สำหรับอาชีพปลูกล้วยทั้งจังหวัดกว่า 62,700 ไร่ มีเกษตรกรประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์กว่า 37,720 ราย โดยเฉพาะการเลี้ยงไก่ จังหวัดระยองนับเป็นแหล่งเลี้ยงไก่ไข่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย หรือคิดเป็นร้อยละ 35 ของการเลี้ยงไก่ไข่ทั่วประเทศ ส่วนสุกรเลี้ยงมากเป็นอันดับ 2 รองจากจังหวัดนครปฐม

นอกจากนี้ทางจังหวัดยังได้สนับสนุนให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์อื่นๆ เพิ่มเติมอีก อาทิ เป็ด ไก่ กระบือ

การประมง

แบ่งออกเป็น ประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม เนื่องจากอาณาเขตติดต่อกับทะเล โดยประมงน้ำเค็มจะทำการในเขตพื้นที่อำเภอ บางปะกง ส่วนประมงน้ำจืดเป็นในลักษณะ การจับสัตว์ที่เพาะเลี้ยงเอง เช่น ปลาสลิด ปลาช่อน ปลาดุก ปลาตะเพียน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลากัดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยอีกด้วย อำเภอที่เลี้ยงกันมาก ได้แก่ อำเภอเมืองฯ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว

ปลาช่อนทอดแดดจะเป็นปลาทอด
เมืองที่มีอยู่ทั่วไปตามแหล่งน้ำ
ธรรมชาติแล้ว ที่ยังมีการจับทอด
เลี้ยงเพื่อจำหน่ายกันข้ามเขตตำบล

ปลาที่ได้จากการทำประมงน้ำเค็ม

กุ้ง กุ้ง ปู และหอย ก็มีอุดมสมบูรณ์

การอุตสาหกรรม

จากความต้องการของพื้นที่ที่สามารถเพาะปลูกให้ผลผลิตดีทำให้มีการขยายตัวในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร และอื่นๆ ตามมาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปทางเกษตรกรรมนับว่ามีมากเป็นพิเศษ

จากสถิติปี พ.ศ. 2541 มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรมากกว่า 250 โรงงาน โรงงานต่างๆ ได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานแปรรูปมัน โรงงานแปรรูปมะม่วง โรงงานอุตสาหกรรมอัดมันเม็ด โรงงานอาหารปศุสัตว์ โรงงานเส้นไหม โรงงานหีบน้ำมันจากถั่วและมะพร้าว โรงงานผลิตไม้อัด คัดลอกโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์

นอกจากนี้ทางจังหวัดยังมีแผนสนับสนุนให้มีการขยายตัวด้านโรงงานเกี่ยวกับการเกษตรอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก อาทิ โรงงานผลิตวัตถุดิบเพื่อการเกษตร เช่น โรงงานผลิตปุ๋ยคอกสำเร็จรูป โรงงานฆ่าสัตว์มาตรฐาน โรงงานแปรรูปหนังสัตว์ โรงงานบรรจุกระป๋องและแช่แข็งผักผลไม้ โรงงานดองอบแห้ง หรือคั้นน้ำผลไม้ ทั้งเพื่อการบริโภคในประเทศและส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

โรงงานอุตสาหกรรม

โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในเขตอำนาจปกครอง

โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าขนาดใหญ่ของจังหวัด เป็นระบบมาตรฐานสากลที่สำคัญสำหรับภาคธุรกิจในภาคอุตสาหกรรม

ในส่วนของการสนับสนุนด้านการลงทุนของจังหวัดทั้งอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเบา จะเห็นได้ว่ามีพื้นที่รองรับอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เข้ามาลงทุนมากกว่า 926 โรงงานแล้ว ทั้งนี้กระจายอยู่ตามนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ นิคมอุตสาหกรรมบีไอพี นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ซิตี้ กลุ่มอุตสาหกรรมอัลฟาเทคโนโลยีส์ กลุ่มอุตสาหกรรมชั้นโยนิเวอร์แซล และกลุ่มอุตสาหกรรมทีทีไอ

ประเภทของอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องดนตรี อุตสาหกรรมผลิตเครื่องกีฬา ของเด็กเล่น วัสดุมณี อุตสาหกรรมผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์อัตโนมัติเพื่อการอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมผลิตคอมพิวเตอร์ อุตสาหกรรมผลิตชิ้นประกอบรถยนต์ และอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนรถยนต์

แหล่งผลิตชิ้นส่วนใหญ่และอุตสาหกรรมในเขตเทศบาล

การพาณิชย์

จากการขยายตัวทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ส่งผลให้การพาณิชย์ของจังหวัดมีการขยายตัวตามไปด้วย โดยเมื่อปี พ.ศ. 2535-2539 มีอัตราการขยายตัวของธุรกิจค้าส่ง-ปลีก สินค้าอุปโภคและบริโภค ตลอดจน การบริการมากถึงร้อยละ 18.9 นับเป็นอัตราการขยายตัวที่มากเป็นอันดับ 10 ของประเทศ

ปัจจัยของการขยายตัวดังกล่าว นอกจากจะมาจากจำนวนประชากรที่มีมากขึ้น ทั้งในส่วนของประชากรในจังหวัดและประชากรจากต่างจังหวัดที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ แล้ว ยังมีปัจจัยทางด้านการขยายได้ประชากรเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยในปี พ.ศ. 2539 ประชากรในจังหวัดมีรายได้เฉลี่ยสูงขึ้นถึง 90,443 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งส่งผลให้ประชากรมีกำลังซื้อเพิ่มสูงขึ้นด้วย

การคมนาคมและเขตการปกครอง

การคมนาคมติดต่อระหว่างจังหวัดสามารถเดินทางได้ 2 ทาง ได้แก่ ทางรถยนต์ มีทางหลวงแผ่นดินเชื่อมต่อกับจังหวัดต่างๆ มากมาย อาทิ ทางหลวงหมายเลข 3 หรือถนนสุขุมวิท ทางหลวงหมายเลข 304 กรุงเทพฯ-มีนบุรี-ฉะเชิงเทรา ทางหลวงหมายเลข 315 ชลบุรี-ฉะเชิงเทรา ทางหลวงหมายเลข 319 พนมสารคาม-ปราจีนบุรี ทางหลวงหมายเลข 331 สัตหีบ-มาบตาพุด นอกจากนี้ยังมีทางหลวงจังหวัดอีกมากมาย

การคมนาคมภายในตัวจังหวัด

ทางหลวงหมายเลข 304 พนมสารคาม-กบินทร์บุรี

ทางหลวงหมายเลข 331 สัตหีบ-บางละมุง

■ **แรงดันไฟฟ้า** มีระดับแรงดันไฟฟ้าที่สถานีหัวลำโพงไปจะเชิงเทรา
ทุกวัน วันละหลายเทีว นอกจากนี้ยังมีทางรถไฟสายตะวันออกที่เชื่อมไป
ยังจังหวัดชลบุรีอีกหนึ่งสาย

ในอนาคตมีแผนที่จะพัฒนาเส้นทางรถไฟเพิ่มขึ้นอีก 2 โครงการ ได้แก่
โครงการก่อสร้างทางรถไฟรางคู่สายหัวหมาก-ฉะเชิงเทรา-ศรีราชา และสาย
ฉะเชิงเทรา-คลองสิบเก้า-แก่งคอย โครงการก่อสร้างทางรถไฟความเร็วสูง
สายกรุงเทพฯ-สนามบินหนองงูเห่า-ระยอง เพื่อให้เชื่อมโยงสอดคล้องกับ
การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในจังหวัดฉะเชิงเทรา ตลอดจนพื้นที่
ในภาคตะวันออกอื่นๆ

การแบ่งเขตการปกครอง

ปัจจุบันจังหวัดฉะเชิงเทราพื้นที่อยู่ทั้งสิ้นประมาณ 5,351 ตาราง
กิโลเมตร หรือ 3,344,375 ไร่

ศาลากลางจังหวัดหลังปัจจุบัน

ศาลากลางหลังเก่าบูรณะใหม่ มีโครงการจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ในอนาคต

จัดแบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 93 ตำบล 844 หมู่บ้าน 2 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลบางคล้า กับอีก 20 สุขาภิบาล

ส่วนอำเภอและกิ่งอำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบางคล้า อำเภอแปลงยาว อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต อำเภอสาธิตสาธิต อำเภอท่าตะเกียบ และกิ่งอำเภอคลองเขื่อน

อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

อำเภอเมืองฯ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2459 ตามการเปลี่ยนแปลงระเบียบการปกครองแผ่นดินที่จัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยแต่เดิมมีฐานะเป็นเมืองในปกครองของมณฑลปราจีนหรือจังหวัดปราจีนบุรีในปัจจุบัน หลังจากแยกตัวออกมาแล้วได้รับการจัดตั้งเป็นจังหวัดฉะเชิงเทรา

ที่ว่าการอำเภอเมืองฯ ในปัจจุบันตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกงทางทิศตะวันตก ตำบลหน้าเมือง ใกล้กับที่ตั้งศาลากลางจังหวัดโดยอยู่เยื้องลงทางใต้

อำเภอเมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ 251.26 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน นอกจากนี้ยังมีคลองธรรมชาติและคลองชลประทานเชื่อมต่อกันในทุกตำบล

การตั้งบ้านเรือนของประชาชนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตชุมชนหรือเขตเทศบาลเมือง และกระจายตัวไปตามริมสองฝั่งแม่น้ำบางปะกง ซึ่งประชาชนทั่วไปในเขตเมืองประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง ส่วนประชาชนที่กระจายอยู่รอบนอกประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมงน้ำจืด และทำสวน

ที่ว่าการอำเภอเมืองใกล้กับศาลากลางจังหวัด

วิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับพุทธศาสนา

บริเวณเขื่อนน้ำแม่ปะอยู่ในเขตเมืองแต่ยังคงอยู่ในสภาพธรรมชาติ

แหล่งการศึกษาที่สำคัญภายในตัวจังหวัด

ที่ว่าการอำเภอบางคล้า

อำเภอบางคล้า

อำเภอบางคล้าก่อตั้งเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2438 ปัจจุบันที่ว่าการอำเภอดังอยู่ในเขตตำบลบางคล้า หน้าถนนเทศบาลพัฒนา ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกประมาณ 25 กิโลเมตร

สำหรับชื่อบางคล้านี้ได้มาจากชื่อหมู่บ้านเก่าแก่แห่งหนึ่งอยู่ในเขตตำบลบางสวน ซึ่งเมื่อแรกตั้งเป็นอำเภอนั้นที่ว่าการอำเภอลังอยู่ใกล้หมู่บ้านดังกล่าว จึงเรียกอำเภอบางคล้า

ภายหลังได้ย้ายอำเภอมายังใหม่ที่ตำบลเตาสุสานเรือในที่ตั้งปัจจุบัน ซึ่งห่างจากที่ตั้งเดิมประมาณ 5 กิโลเมตร เนื่องจากลักษณะพื้นที่เหมาะสมกว่า คือ อยู่ในเขตชุมชนหนาแน่น ประชาชนส่วนใหญ่เดินทางมาติดต่อราชการได้สะดวก และเพื่อให้ชื่ออำเภอง่ายต่อการจดจำ จึงยังคงใช้ชื่ออำเภอบางคล้าเช่นเดิม

ตลาดอำเภอบางคล้า เดิมค้าด้วยผู้คน

แม่น้ำบางปะกงช่วงใกล้แม่น้ำชี อำเภอบางคล้า

พื้นที่ในการปกครองของอำเภอมีอยู่ประมาณ 355.291 ตารางกิโลเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำบางปะกง นอกจากนี้ยังมีคลองธรรมชาติและคลองชลประทานอีกหลายสาย จึงเป็นพื้นที่ที่เพาะปลูกข้าวและผลไม้

อาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ ได้แก่ การทำสวนผลไม้ ทำนา เลี้ยงสัตว์ อาทิ เป็ด ไก่ สุกร โค กระบือ และอาชีพประมงน้ำจืด เช่น เลี้ยงปลานิล ปลาดุก เพ็ญขาว และกุ้งก้ามกราม

อำเภอบางน้ำเปรี้ยว

ที่ว่าการอำเภอบางน้ำเปรี้ยวตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลบางน้ำเปรี้ยว ฝั่งเหนือของคลองแสนแสบหรือคลองบางขนาก ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกประมาณ 19 กิโลเมตร ได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภอในปี พ.ศ. 2496

ที่ว่าการอำเภอบางน้ำเปรี้ยว ฝั่งตรงข้ามเป็นแหล่งงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญ คือ การทำโอ่ง

โอ่งดินเผาบ้านบางน้ำเปรี้ยว

ด้านเหนือของที่ว่าการอำเภอบางน้ำเปรี้ยวเป็นตลาดที่ผู้คนอาศัยจับจ่ายซื้อของ

เดิมได้ใช้บ้านพักของนายอำเภอเป็นที่ว่าการเนื่องจากยังไม่มีที่ว่าการอำเภอ ต่อมาในปี พ.ศ. 2448 จึงได้สร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นเป็นครั้งแรก หมู่ 2 ตำบลบางน้ำเปรี้ยว ทว่าก็ยังไม่มีอยู่ในทำเลที่เหมาะสมนัก จึงได้ย้ายมาสร้างใหม่อีกครั้งยังบริเวณที่ตั้งปัจจุบัน

ส่วนชื่อ “บางน้ำเปรี้ยว” นั้นได้มาจากชื่อชุมชนเก่าแก่ เล่ากันว่าชุมชนแห่งนี้เมื่อถึงฤดูแล้ง น้ำในแม่น้ำลำคลองจะแห้งขอดเหลือแต่ตะกอนขุ่นข้นซึ่งมีรสเปรี้ยว จนกลายเป็นชื่อเรียกว่า บ้านบางน้ำเปรี้ยว เมื่อตั้งเป็นอำเภอ ที่ว่าการอำเภอคงยังตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านบางน้ำเปรี้ยว จึงได้ตั้งชื่ออำเภอตามชื่อหมู่บ้านและใช้มาจนถึงปัจจุบัน

อำเภอบางน้ำเปรี้ยวมีพื้นที่ในการปกครองประมาณ 498.65 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก มีลำน้ำสำคัญไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำนครนายก และคลองบางขนาก นอกจากนั้นยังมีคลองชลประทานเชื่อมต่อพื้นที่ต่างๆ อีกมากมาย

อาชีพที่สำคัญของประชากรในพื้นที่ ได้แก่ อาชีพทำนา มีพื้นที่ทำนามากเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัด คือประมาณ 172,782 ไร่ รองลงมาได้แก่ เลี้ยงสัตว์ และประมง

อำเภอบางปะกง

ชื่ออำเภอ “บางปะกง” นี้สันนิษฐานว่าคงตั้งตามชื่อของแม่น้ำที่ไหลผ่านเมือง แม่น้ำสายนี้เปรียบเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนมาเนิ่นนานแล้ว ประการสำคัญยังเป็นช่วงปากแม่น้ำซึ่งพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นพิเศษ ประชาชนส่วนใหญ่ได้อาศัยเพาะปลูกเลี้ยงชีพมาโดยตลอด แม้ว่าในปัจจุบันพื้นที่ของอำเภอบางปะกงจะถูกจัดสรรและพัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ไปมากแล้วก็ตาม

ส่วนชื่อแม่น้ำ “บางปะกง” นั้น ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าต่อ ๆ กันมาหลายชั่วอายุคนว่า เป็นการเรียกตามชื่อของปลาชนิดหนึ่งซึ่งมีอยู่มากในแม่น้ำ

สะพานน้ำเพื่อทะเลช่วงอ่าวไทย

ตลาดเก่าแกใกล้ๆ ที่ว่าการอำเภอบางปะกง

แห่งนี้คือ “ปลาอังก” ต่อมา “แม่น้ำปลาอังก” ได้เพี้ยนเป็น “แม่น้ำบางปะกง” และเรียกต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้

การจัดตั้งที่ว่าการอำเภอนั้นไม่ปรากฏหลักฐานว่าตั้งขึ้นตั้งแต่เมื่อไหร่ มีเพียงหลักฐานว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2450 ได้ใช้ศาลาการเปรียญวัดคงคาราม ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง เป็นที่ว่าการอำเภอ ถัดมาอีกหนึ่งปีจึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง บริเวณหมู่ 6 ตำบลท่าสะอ้าน จนถึงปัจจุบัน อยู่ห่างจากตัวจังหวัดตามทางหลวงหมายเลข 314 มาทางทิศใต้ประมาณ 22 กิโลเมตร อยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง

อำเภอบางปะกงมีพื้นที่โดยประมาณ 257.893 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชที่ปลูกมากได้แก่ ข้าว ส่วนพื้นที่ที่อยู่ติดแม่น้ำประชาชนประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก

อำเภอบ้านโพธิ์

เดิมพื้นที่ของอำเภอบ้านโพธิ์อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ในปี พ.ศ. 2447 ได้แยกออกมาจัดตั้งเป็นอำเภอใหม่ชื่อว่า “อำเภอสนามจันทร์” ตามชื่อหมู่บ้านอันเป็นที่ตั้ง

ต่อมาทางราชการพิจารณาเห็นว่าชื่อสนามจันทร์นั้นตรงกับชื่อพระราชวังสนามจันทร์ที่ตั้งอยู่ ณ จังหวัดนครปฐม จึงให้เปลี่ยนใหม่เป็น “อำเภอเขาคิชฌกูฏ” เมื่อปี พ.ศ. 2457

ที่ว่าการอำเภอบ้านโพธิ์

ตลาดหน้าอำเภอเป็นแหล่งค้าขายและชุมชนเก่าแก่

ภายหลังได้พิจารณาใหม่เห็นว่าชื่อเขาคิชฌกูฏนี้ก็ไม่เหมาะสมเนื่องจากไปพ้องกับชื่อ “วัดเขาคิชฌกูฏ” ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอบางปะกง จึงให้เปลี่ยนใหม่อีกครั้งเป็น “อำเภอบ้านโพธิ์” ตามชื่อดำบลอันเป็นที่ตั้ง ตรงกับปี พ.ศ. 2460 และใช้มาจนถึงทุกวันนี้

ที่ว่าการอำเภอบ้านโพธิ์ในปัจจุบันตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลบ้านโพธิ์ ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศใต้ประมาณ 14 กิโลเมตร มีพื้นที่โดยประมาณ 217.593 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ดินเป็นดินเหนียว มีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน นอกนั้นเป็นลำคลองจากธรรมชาติและคลองชลประทานเชื่อมต่อพื้นที่ทั่วไป

ประชาชนประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก รองลงมาคือทำนา ทำสวนผลไม้ อาทิ มะม่วง สำหรับสัตว์ที่นิยมเลี้ยงมากที่สุดคือ ไก่พันธุ์ไข่ โดยที่อำเภอบ้านโพธิ์นี้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ได้รวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ไข่แปดริ้ว จำกัด ขึ้นเพื่อร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาความขาดแคลน ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็คือการจัดตั้งศูนย์ห้องเย็นที่สามารถเก็บรักษาไข่ไก่ได้ถึง 3 ล้านฟอง นับเป็นห้องเย็นที่สามารถเก็บรักษาไข่ไก่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ

อำเภอพนมสารคาม

ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลพนมสารคาม มีทางหลวงหมายเลข 304 หรือสายจะเข้-ตรา-ปราจีนบุรี-กบินทร์บุรี ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกประมาณ 32 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 550 ตารางกิโลเมตร โดยได้ใบการจัดตั้งเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2457

สำหรับอำเภอพนมสารคามนี้เดิมมีฐานะเป็นหัวเมืองด้านตะวันออกของพระนครศรีอยุธยา ชื่อว่าเมืองพนมสารคาม มีอายุร่วมสมัยกับเมืองสนั่นสนิม จังหวัดชลบุรี และเมืองสนามชัยเขต ซึ่งปัจจุบันคืออำเภอสนามชัยเขต

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาเตี้ย ๆ เรียงรายอยู่หลายลูก มีภูเขาที่ชื่อว่าเขาหินซ้อนรวมอยู่ด้วย เหตุที่เรียกเขาหินซ้อนก็เนื่องมาจากว่าทั่วบริเวณมีหินขนาดใหญ่-น้อยรูปร่างต่าง ๆ เรียงรายอยู่ทั่วไป ปัจจุบันได้รับการจัดตั้งเป็นเขตป่าสงวนเรียกว่า สวนรุกขชาติเขาหินซ้อน

ในเขตพื้นที่ของอำเภอได้มีแม่น้ำไหลผ่าน ลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ คลองท่าลา เป็นคลองน้ำจืดที่เกิดจากการไหลมารวมกันของเขาระบบและแควสัดจากพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต

เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการประกอบอาชีพเพาะปลูกที่ไม่ได้ผล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้น เพื่อใช้เป็นศูนย์ศึกษาพัฒนาการเกษตรแผนใหม่ โดยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชน เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้ประชาชนที่ประสบปัญหาได้นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน

ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ รองลงมาได้แก่ ทำสวน ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการเกษตรในลักษณะเกษตรแผนใหม่ คือ ทำไร่นาสวนผสม

ภาพทางหลวงหมายเลข ๓๐๔สายจะเข้-ตรา-ปราจีนบุรี-กบินทร์บุรีซึ่งเปรียบเสมือนประตูสู่ภาคอีสานได้สักทางหนึ่ง

แหล่งความรู้สำคัญสำหรับเกษตรกร

อำเภอสามชัยเขต

อำเภอสามชัยเขตเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เดิมมีฐานะเป็นเมือง โดยในสมัยอยุธยาได้รับการจัดตั้งให้เป็นเมืองหน้าด่านเช่นเดียวกับเมืองพนมดงรัก แต่เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าและกันดารมาก ประชาชนที่เคยอยู่อาศัยจึงอพยพบ้านเรือนไปตั้งอยู่ที่อื่นหมด กระทั่งที่สุดได้กลายเป็นเมืองร้างไป

หลังจากได้รับการจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอ แล้วยุบเป็นตำบล และตั้งเป็นอำเภอใหม่ สลับกันไปมาอยู่หลายครั้ง ที่สุดในปี พ.ศ. 2516 จึงได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภอและดำรงฐานะนี้มาจนถึงปัจจุบัน

ที่ว่าการอำเภอดังอยู่ที่ถนนสุขาภิบาลสามชัยเขต หมู่ที่ 5 บ้านโพธิ์งาม ตำบลคูยายหมี่ ห่างจากตัวจังหวัดมาทางทิศตะวันออกประมาณ 50 กิโลเมตร

มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,636.77 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง หรือที่ราบลูกฟูก มีสภาพแห้งแล้งและค่อนข้างกันดาร มีน้ำสำคัญไหลผ่านพื้นที่ 2 สาย ได้แก่ แควระบมป้าน และแควสียัด

ที่ว่าการอำเภอสามชัยเขต ตำบลถ้ำม่อนโบราณสมัยของในอดีต ชาวเมืองใช้เป็นเส้นทางสัญจรระหว่างเมืองพนมดงรัก นครราชสีมาและเมืองศรีมหาโพธิ์

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอนแห้งแล้งปลูกข้าวไม่ได้ผล

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ เช่น ไร่มันสำปะหลัง ข้าวโพด ทำสวน เช่น สวนยางพารา สวนผลไม้ และไม้ยืนต้น

อำเภอแปลงยาว

เดิมพื้นที่ในเขตอำเภอแปลงยาวอยู่ในการปกครองของอำเภอบางคล้า แต่เนื่องจากอยู่ไกลจากที่ตั้งอำเภอทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปดูแลความเดือดร้อนของประชาชนได้ทั่วถึง กระทรวงมหาดไทยซึ่งมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยจึงได้มีประกาศให้แยกพื้นที่ส่วนนี้ออกมาจัดตั้งเป็นอำเภอใหม่เพื่อขึ้นอีกหนึ่งแห่ง

ทั้งนี้ได้รับการจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอในปี พ.ศ. 2521 โดยใช้อาคารของโรงเรียนทุ่งสะเดาประชาสรรค์เป็นที่ว่าการอำเภอชั่วคราว ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 จึงได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภออย่างเป็นทางการชื่อว่า “อำเภอแปลงยาว” ตามชื่อตำบลอันเป็นที่ตั้งของอำเภอ

ปัจจุบันที่ว่าการอำเภอแปลงยาวอยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 35 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลวังน้ำเย็น บนพื้นที่กว่า 237.23 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบค่อนข้างสูง บางแห่งเป็นเนิน มีภูเขา

คำแนะนำที่ว่าการอำเภอ/กิ่งอำเภอ/เทศบาล/แขวง/เขต 331 ขึ้นเหนือไปอำเภอบางกล่ำ แต่กำลังจะไปตัดถนน

ผลไม้และไม้ต้นต้น ไปกันได้ดีกับสภาพดินที่^๕เป็น^๔เนิน^๕ลูก^๕ฟูก

1. ลูกอยู่ที่ตำบลหัวน้ำโรง ลักษณะเป็นดินปนลูกรังและดินปนทราย มีถ้ำน้ำสำคัญคือ คลองส่งน้ำชลประทานท่าลาด และคลองธรรมชาติ เช่น คลองวังเย็น คลองห้วยยายหุ คลองห้วยยายเม้า คลองส่งน้ำสะพานาก และห้วยกระบกเรียง

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ไถ่ ไร่น้ำสำหรับปลูกผลไม้
ปลูกไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์

อำเภอราชสาส์น

เดิมเป็นตำบลหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอพนมสารคาม ภายหลังประชาชนได้ร้องขอให้จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอ และอำเภอตามลำดับ เนื่องจากพื้นที่อยู่ห่างไกลจากที่ตั้งอำเภอเดิมทำให้การเดินทางไปติดต่อราชการไม่ได้รับความสะดวก อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของทางราชการเองก็ไม่สามารถเข้าไปดูแลพื้นที่ในส่วนนี้ได้อย่างทั่วถึง

หลังจากได้พิจารณาคำขอของประชาชน ทางกระทรวงมหาดไทยได้
มีมติเห็นชอบให้จัดแบ่งพื้นที่ออกมาจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอใหม่ได้ โดยได้จัด
ตั้งเป็นกิ่งอำเภอในปี พ.ศ. 2520 และเป็นอำเภอในปัจจุบัน

ที่ว่าการอำเภอราชสาส์นตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด ห่างออกไปประมาณ 53 กิโลเมตร อยู่ในพื้นที่หมู่ 2 ตำบลบางคา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 134.90 ตารางกิโลเมตร

คำนวณต้นทุนเรื่องนางสิบสอง หรือพระอินทร์ มั่นคงเกิดอยู่ที่อำเภอสาธิตนี้เอง

ภาพแสดงสถูปไม้ คำนวณแล้วว่าเป็นสถานที่ที่พระรัตนวงศได้มาพักอาศัยก่อนจะย้ายมาตั้งบ้านเพื่อมาหาพระพุทธรูปไม้
และปีหนึ่ง 12 คนที่ถูกขังอยู่ในถ้ำ

พื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลำน้ำสำคัญที่ประชาชนได้มาอาศัยใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร ได้แก่ คลองท่าลาด อาชีพหลักของประชาชน ได้แก่ ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ ทำมาได้ถึงปีละ 3 ครั้ง ได้แก่ ปี 1 ครั้ง นาปรัง 2 ครั้ง

อำเภอท่าตะเียบ

อำเภอท่าตะเียบเดิมมีฐานะเป็นเพียงตำบลหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอนามนสารคาม ภายหลังการตัดแบ่งพื้นที่บางส่วนจัดตั้งเป็นอำเภอสยามชัยเขต ตำบลท่าตะเียบได้ย้ายมาขึ้นอยู่ในการปกครองของอำเภอสยามชัยเขต

ถึงแม้จะได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภอแล้ว พื้นที่ในเขตอำเภอสยามชัยเขตก็ยังจัดเป็นพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่และกว้างขวางมาก อีกทั้งยังมีสภาพแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัด คือ เป็นพื้นที่ราบสูง มีภูเขาและป่าไม้ ยากแก่การดูแลอย่างทั่วถึง

ด้วยเหตุนี้ในเวลาต่อมาทางราชการจึงได้มีคำสั่งให้ดัดแปลงพื้นที่ทางตอนใต้ของอำเภอสยามชัยเขตตั้งเป็นอำเภอเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง แรกทีเดียวมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ต่อมาจึงได้เลื่อนขึ้นเป็นอำเภอท่าตะเียบ

ที่ว่าอำเภอในบัดจุบันตั้งอยู่ที่ตำบลท่าตะเียบ ห่างจากจังหวัดออกไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้มีระยะทางประมาณ 75 กิโลเมตร มีพื้นที่ในการปกครอง 1,048.02 ไร่

ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาชื่อว่าเขาอ่างฤๅไน ดอยสอยดีเขาฤๅไนเป็นผืนป่าอนุรักษ์ขนาดใหญ่มีพื้นที่ถึง 643,750 ไร่ โดยได้รับการจัดตั้งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ครอบคลุมพื้นที่ป่าผืนสุดท้ายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดต่าง ๆ ถึง 5 จังหวัด ได้แก่ เขมราฐ หนองบัวระเหว จันทบุรี และปราจีนบุรี ผืนป่ายังอุดมสมบูรณ์อยู่มาก ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณหรือป่าแดง มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่จำนวนมาก

ที่ว่าการอำเภอท่าตะเียบ

ขบวนรถนำผู้เข้าชมที่บึงบัว อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์
พัฒนาคุณภาพยางดี

พื้นที่แห่งนี้ยังเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำที่สำคัญ ๆ หลายสาย ได้แก่ คลองโคกในจังหวัดสุรินทร์ และแม่น้ำประแสร์ในจังหวัดระยอง

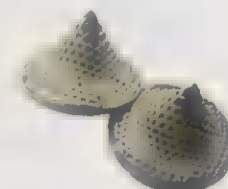
ลำน้ำสำคัญที่ไหลผ่านพื้นที่อำเภอคือ แควสียัด ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์

กิ่งอำเภอคลองเขื่อน

เดิมเป็นตำบลหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอบางคล้า ต่อมาได้แยกตัวออกมาจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอชื่อว่า “กิ่งอำเภอคลองเขื่อน”

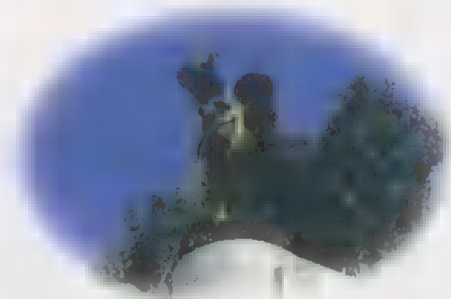
ที่ตั้งกิ่งอำเภอในปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ตำบลคลองเขื่อน ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือประมาณ 18 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 127.40 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านคือแม่น้ำบางปะกง นอกจากนี้เป็นคลองธรรมชาติและคลองชลประทานที่ทำหน้าที่ให้ความชุ่มชื้นแก่ผืนดิน

แม้จะเป็นเพียงกิ่งอำเภอเล็กๆ แต่ทว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผืนดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกอย่างมาก มีการทำนามากถึง 15,550 ไร่ ถือเป็นพื้นที่ทำนาที่มากเป็นอันดับ 2 รองจากอำเภอบางน้ำเปรี้ยว รองลงมาได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ปีก และสวนผลไม้

แผนที่ทหารที่นำออกเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2479

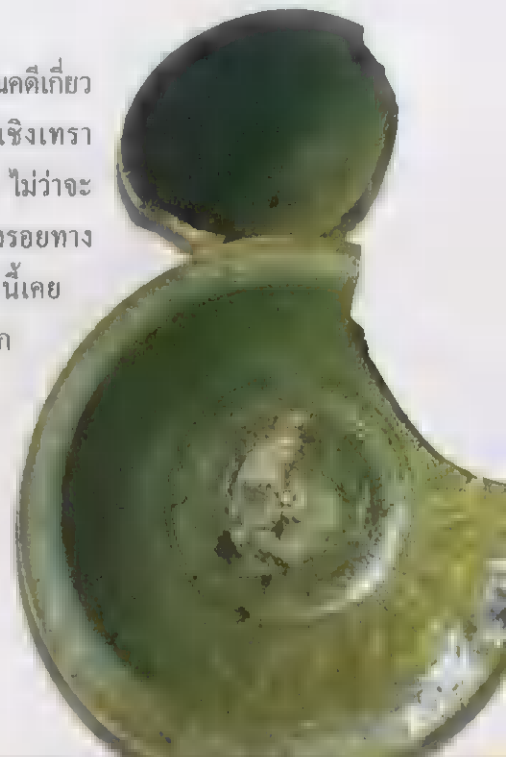

วังวานของละโว้

สมัยทวารวดี

จากการศึกษาค้นคว้าของนักโบราณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดละโว้ ครอบคลุมพื้นที่ปัจจุบันยังคงไม่พบหลักฐานใดๆ ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือร่องรอยทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่าดินแดนแห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณมาก่อน ต่างจากดินแดนที่อยู่ใกล้เคียงไม่ว่าจะเป็นชลบุรี ระยอง ชลบุรี หรือปราจีนบุรี

ขามสังเค็ดที่อำเภอสามชุก เก็บรักษาอยู่ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้านวิบูลย์ เข็มเฉลิม เป็นสิ่งยืนยันได้ว่า พื้นที่เคยเป็นที่ตั้งชุมชนมาก่อน

ล้วนแต่มีหลักฐานทั้งโบราณวัตถุและโบราณสถานที่แสดงถึงการเป็นชุมชน และที่ตั้งเมืองมาตั้งแต่สมัยก่อนยุคอาณาจักรทวารวดี เรื่อยมาจนถึงสมัยทวารวดีทั้งสิ้น

เมื่อเปรียบเทียบกับดินแดนใกล้เคียงตามที่กล่าวมา ทำให้ในครั้งแรกๆ นักประวัติศาสตร์และโบราณคดียังคงไม่ปักใจเชื่อว่า จะชิงเทร่าจะเป็นเมืองใหม่ที่เพิ่งตั้งขึ้นเนื่องจากมีชัยภูมิที่แวดล้อมด้วยที่ตั้งเมืองโบราณ

หากหลังจากศึกษาอยู่นานปี หลักฐานที่พบใหม่จะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ล้วนมีอายุอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนต้นเท่านั้น นักโบราณคดีหลายต่อหลายท่านจึงต้องยอมรับในข้อสันนิษฐานที่ว่า ฉะเชิงเทร่าเป็นเมืองที่เพิ่งตั้งขึ้นเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนั่นเอง

โดยเฉพาะหลักฐานที่แสดงว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเดิมเคยเป็นทะเลมาก่อน จึงไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างบ้านเรือนหรือชุมชนเมืองในครั้งทวารวดีเช่นในดินแดนใกล้เคียง

พื้นที่ในเขตอำเภอเมืองฯ สันนิษฐานว่าเคยเป็นทะเลมาก่อน

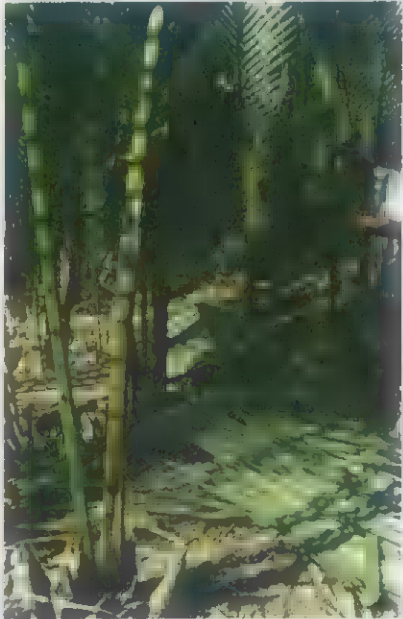
ดังในข้อเขียนเรื่อง “ดงศรีมหาโพธิ์” กับการดำเนินงานโบราณคดี” ของอาจารย์ศรีศักดิ์ วลธิโกดม นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีซึ่งได้บันทึกเรื่องราวในระหว่างการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของเมืองศรีมหาโพธิ์ ซึ่งความตอนหนึ่งในข้อเขียนดังกล่าวระบุชัดเจนว่า ดินแดนอันเป็นที่ตั้งเมือง ฉะเชิงเทร่าปัจจุบันเคยเป็นทะเลมาก่อน

“ในสมัยโบราณบริเวณปากน้ำบางปะกงควรจะขึ้นมาอยู่อย่างน้อยในบริเวณบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นที่ลุ่มต่ำ มีระดับความสูง 2-3 เมตร กระตักน้ำทะเล และเป็นบริเวณที่แม่น้ำบางปะกงกว้างใหญ่ คุ้งเคี้ยว แสดงให้เห็นร่องรอยของบริเวณที่เป็นปากน้ำอยู่เมื่อเป็นเช่นนี้อ่าวบางปะกงจะกินเว้าขึ้นมาถึงอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา”

สำหรับหลักฐานที่อาจารย์ศรีศักดิ์นำมากล่าวอ้างถึงข้อสันนิษฐาน ได้แก่ ร่องรอยทางน้ำโบราณที่ปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ลำน้ำคลองหิวกรวด ซึ่งแยกจากลำน้ำปราจีนบุรีหรือแม่น้ำบางปะกงที่บริเวณบ้านโพธิ์สูง เขตอำเภอเมืองปราจีนบุรี แล้วไหลลงมาทางคอนไ้ผ่านคลองช้าง บ้านแว้ง บ้านท่าข้าม ก่อนกลายเป็นลำซวดท่าข้าม

จากนั้นลำน้ำดังกล่าวได้วกลงมาทางบ้านดอนดาหม่ม บ้านคันแค ช่วงนี้กลายเป็นลำซวดน้ำเค็มก่อนเข้ามายังบ้านคันโพธิ์ ซึ่งอยู่ทางใต้เมืองมหาโพธิ์ สำหรับท้องที่ในเขตบ้านคันโพธิ์นี้เดิมเรียกว่า ลาดโพธิ์ คนโบราณในท้องที่เล่าต่อๆ กันมาว่า เคยขุดพบเสากระโดงเรือสำเภาในท้องทุ่งบริเวณนี้

นอกจากนี้ยังยืนยันได้จากหลักฐานซึ่งเป็นแผนที่แสดงอาณาจักรกรุงธนองศา หรือกรุงสุโขทัย ยุคโกลีโกล่งซึ่งมีอายุในราว พ.ศ. 1291 ที่กรมแผนที่ทหารได้พิมพ์ออกเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2479 ในแผนที่ดังกล่าวนอกจากจะแสดงถึงตำแหน่งของเมืองแล้วยังแสดงให้เห็นขอบทะเลของอ่าวไทยในปี พ.ศ. 1291 หรือเมื่อ 1,222 ปีมาแล้วอีกด้วย นั่นว่าขอบทะเลเวลานั้น

ต้นตาลเป็นไม้พื้นเมืองของฉะเชิงเทราที่เข้ามาแล้ว
กล่าวกันว่า ก่อนตั้งเป็นเมืองพื้นที่แถบนี้เต็มไปด้วย
ดงตาล

เรือนสวนไร่ชาวบ้าน

กันอ่าวได้อยู่ลึกเข้าไปถึงปากน้ำโพ
จังหวัดนครสวรรค์ฝั่งตะวันออก
และวกเข้าไปจนถึงป่าสุพรรณ
ใต้ของทิวเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งช่วง
เวลาดังกล่าวว่ามีเมืองตั้งอยู่ใน
บริเวณนั้นเพียงเมืองเดียวคือ
เมืองระวีหรือเมืองลพบุรี

ถัดจากนั้นขอบทะเลได้เลี้ยว
วกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ
ทิวเขาชันกำแพง กระทั่งเกือบ
ถึงบริเวณที่ตั้งอำเภอทับนูนบุรี
จังหวัดปราจีนบุรีในปัจจุบันจึงได้
วกกลับลงทางใต้จากนั้นได้
เลี้ยวเป็นครึ่งวงกลมไปทางตะวันตก

ผ่านไปเห็นเมืองพญาเร่ บ้านหนองควนเค่า อำเภอพนสนธิ์ จังหวัด
ชลบุรี แล้ววกไปทางตะวันตกอีกครึ่งหนึ่งจึงพุ่งลงทางใต้ อ้อมเอาเชิงทิวเขา
ฉันทบุรีด้านตะวันตกไว้ แนวขอบทะเลตอนนี้แต่ปัจจุบันก็จัดว่าไม่เปลี่ยนแปลง
มากนัก เนื่องจากมีภูเขาเป็นแนวบังคั้น

แนวขอบทะเลจากแผนที่ดังกล่าวแสดงให้เห็นแล้วว่า พื้นที่ของ
จังหวัดฉะเชิงเทราในลุ่มแม่น้ำบางปะกงนับตั้งแต่อำเภอบางปะกง อำเภอ
บ้านโพธิ์ อำเภอเมืองฯ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า และกิ่งอำเภอ
คลองเขื่อน เมื่อกว่า 1,000 ปีก่อนเป็นท้องทะเลมาก่อน หากมีที่ดอน
เป็นผืนดินอยู่บ้างก็เพียงเล็กน้อย เช่น บริเวณที่ตั้งอำเภอพนมสารคาม
อำเภอราษีไศล อำเภอสนามชัยเขต อำเภอแปลงยาว และอำเภอท่า-
ตะเกียบในปัจจุบัน

ถ้ารับพื้นที่ที่สันนิษฐานว่าเป็นแผ่นดินมาก่อนตามที่กล่าวมา
ปัจจุบันยังคงมีสภาพเป็นที่ราบสูงหรือเนินลูกฟูกต่างจากพื้นที่ที่สันนิษฐาน
ว่าเป็นท้องทะเลซึ่งจะมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ ดินสมบูรณ์ด้วย
แร่ธาตุที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก

สมัยอยุธยา

จากหลักฐานที่สืบค้นมาจนถึงที่มาของเมืองฉะเชิงเทราว่ามีอายุอยู่ใน
สมัยใดกันแน่ ในที่สุดก็มีนักประวัติศาสตร์และโบราณคดีส่วนหนึ่งออกมา
ยืนยันว่า ฉะเชิงเทราเป็นเมืองใหม่ที่เพิ่งสร้างขึ้นเมื่อสมัยอยุธยาตนเอง สาเหตุ
ก็เนื่องมาจากก่อนหน้านี้บริเวณอันเป็นที่ตั้งของเมืองยังมีสภาพเป็นท้อง
ทะเลอยู่ ส่วนจะกลายสภาพเป็นผืนดินอย่างไรที่เห็นในปัจจุบันเมื่อใดยังคง
เป็นปริศนาตามิตตาจนทุกวันนี้

เท่าที่มีการสันนิษฐานกันไว้มีเพียงว่า หลังจากทะเลกลายสภาพ
เป็นผืนดินแล้ว นานเข้าได้เริ่มมีผู้คนเข้าไปปลูกสร้างบ้านเรือนและทำมาหา
กิน โดยเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นชุมชนใหญ่กระจายอยู่เต็มพื้นที่
ซึ่งชุมชนเหล่านี้ได้ขึ้นอยู่ในการปกครองของเมืองปราจีนบุรีมาก่อน กระทั่ง

สภาพปากน้ำเจ้าโล้นหรือเจ้าโล้นในปัจจุบัน

ถึงรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง “ฉะเชิงเทรา” เป็นเมืองสำหรับเป็นที่ระดมพลในเวลาสงคราม

อย่างไรก็ดี เกี่ยวกับกาที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงตั้งเมืองฉะเชิงเทราเป็นที่ระดมพลก็ยังไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ ที่บ่งชี้แน่ชัดนัก หรือแม้แต่ในพระราชพงสาวดารเองก็ได้บันทึกเอาไว้ชัดเจน เป็นเพียงแค่การสันนิษฐานจากลักษณะการบริหารบ้านเมืองของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิในเวลานั้น ซึ่งเป็นเวลาที่บ้านเมืองมีข้าศึกมาประชิด อีกทั้งภายในเมืองเองก็เกิดความระส่ำระสาย ไม่สามารถเกณฑ์คนเข้ามามากป้อมบ้านเมืองได้อย่างเพียงพอ จึงทรงมีรับสั่งให้ไปเกณฑ์พลจากหัวเมืองและปริมณฑลเข้ามาเป็นทหารแทน กล่าวว่าการนี้ได้อาศัยการจัดตั้งเมืองสำหรับเป็นที่ระดมพลในยามสงครามขึ้นหลายเมือง เช่น เมืองนนทบุรี เมืองนครไชยศรี เมืองสาครบุรี รวมทั้งเมืองฉะเชิงเทราด้วย

อีกนัยหนึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงสันนิษฐานไว้ในหนังสือแสดงบรรยายพงสาวดารสยาม ครั้งที่ทรงบรรยาย ๓ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2476 ว่า เมืองฉะเชิงเทรานี้ได้มาจากการรวมเอาพื้นที่ทางตอนเหนือส่วนหนึ่งของจังหวัดชลบุรีกับพื้นที่ทางตอนใต้ส่วนหนึ่งของจังหวัดปราจีนบุรี แล้วจัดตั้งเป็นเมืองฉะเชิงเทราขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ หากข้อสันนิษฐานตามที่กล่าวมาข้างกำหนดเอาไว้ว่าเมืองฉะเชิงเทราคงจะสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดินี้เอง

สำหรับการเอ่ยถึงชื่อเมืองฉะเชิงเทราในพระราชพงสาวดารปรากฏขึ้นครั้งแรกในช่วงรัชกาลของสมเด็จพระมหาธรรมราชา โดยได้กล่าวถึงว่า

ทุกครั้งทีพระยาตะแวก เจ้าเมืองกัมพูชาเห็นว่ากรุงศรีอยุธยากำลังตกอยู่ในที่นั่งลำบาก เช่นว่ามีศึกพม่าประชิดเมืองและมีทีท่าว่าจะเสียเปรียบแก่ข้าศึก พระยาตะแวกจะต้องถือโอกาสยกกำลังพลมาเองบ้าง แต่งตั้งให้ผู้อื่นเป็นแม่ทัพบ้าง เข้ามาจู่โจมอาณาเขตของกรุงศรีอยุธยาและกวาดต้อน

ผู้คนที่กลับไปด้วยทุกครั้ง

ในปี พ.ศ. 2112 ซึ่งเป็นช่วงปลายรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ก็ขึ้นเดิวกัน ครั้นนั้นมาได้ยกทัพมาปะชิดเมือง ระหว่างที่กรุงศรีอยุธยา จัดทัพป้องกันพม่าอยู่นั้น พะยาละแวกได้ถือโอกาสเข้าตีหัวเมืองด้าน ตะวันออก เช่น จันทบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และนาเร็งหรือนครนายก จน กรุงศรีอยุธยาต้องตั้งแม่ทัพขึ้นมาปราบจึงล่าถอยกลับไป นอกจากนี้ครั้งนี้ แล้วยังมีอีกหลายครั้งที่พะยาละแวกกระทำการเช่นนี้และกวาดต้อนผู้คน กลับไป

ต่อมาได้เอ่ยถึงอีกครั้งในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เช่น ในปี พ.ศ. 2136 ที่สมเด็จพระนเรศวรทรงเตรียมการที่จะยกทัพไปปราบหัวเมือง เขตที่ขอบเข้ามาโจมตีหัวเมืองตะวันออกอยู่เสมอให้ราบคาบ

โดยทัพครั้งนั้นจัดเป็นทัพใหญ่มีกำลังพลและอาวุธยุทธโศปกรณ์จำนวนมาก จึงเตรียมการส่งกำลังบำรุงล่วงหน้าอย่างคอบครัน เช่น ทรงกำหนดให้ พระยานครนายก เจ้าเมืองนครนายก เป็นแม่กองร่วมกับพระยาปราจีนบุรี เจ้าเมืองปราจีนบุรี พระวิเศษ เจ้าเมืองฉะเชิงเทรา และพระสรบุรี เจ้าเมืองสระบุรี เกณฑ์คนในสี่เมืองนั้นจำนวน 10,000 คนตั้งขึ้นเป็นกอง เสาบียงทางบก ยกไปตั้งค่ายปลูกขี้ผึ้ง รวบรวมเสบียงอาหารเตรียมไว้ที่ ค่ายลพบุรี เพื่อคอยจ่ายเสบียงให้กับทัพหลวงที่ผ่านไป อีกทั้งคอยให้ การสนับสนุนด้านเสบียงในระหว่างที่ทำการรบด้วย

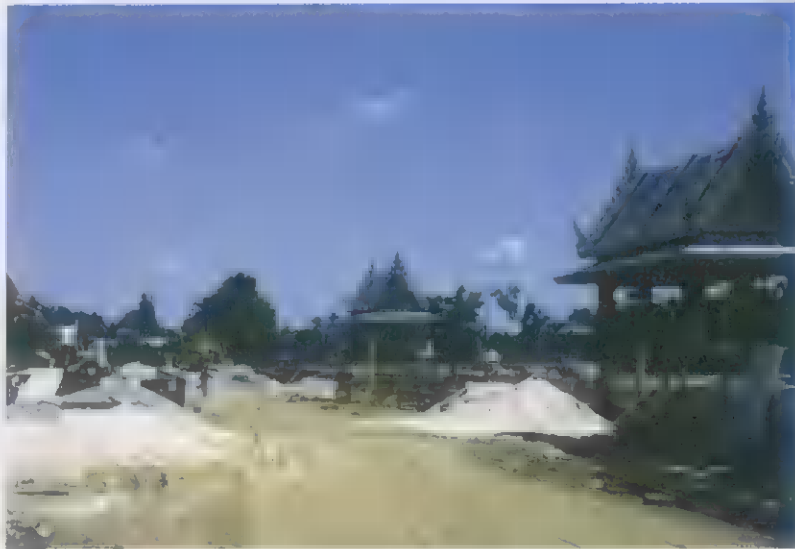
ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ราว พ.ศ. 2148-2163 ชื่อเมือง ฉะเชิงเทรายังคงปรากฏในบันทึก เช่น ในกฎหมายเก่าที่ว่าด้วยเมืองขึ้นใน สมัยนั้น

สมัยกรุงธนบุรี

สมัยกรุงธนบุรีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้กล่าวถึงเมืองฉะเชิงเทราบ้าง โดยเฉพาะช่วงที่กรุงศรีอยุธยาใกล้จะแตก ซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ครั้งยังเป็นพระยาตากแพงเพชร ได้นำไพร่พลของตนเข้ามาทางเมืองปราจีนบุรี

อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราชในจังหวัดฉะเชิงเทรา

บริเวณนี้เดิมเป็นที่ตั้งของเจดีย์โบราณที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดให้สร้างเพื่อเป็นที่ระลึก
ภายหลังน้ำได้กัดเซาะฐานรากจนพังทลายลงน้ำ ทางจังหวัดจึงได้บูรณะสร้างสถูปเจดีย์ใหม่ขึ้นทดแทน

วัดปากน้ำเจ้าโล้ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นวัดปากน้ำ

วัดแจ้งอยู่ถัดจากวัดปากน้ำเจ้าโล้ลงมาทางใต้บนฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกงภายในชุมชนเมืองบางคล้า

วัดโพธิ์เป็นวัดหนึ่งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดให้ตั้งขึ้นเป็นอนุสรณ์แก่การเดินทาง
รวมทัพ

ผ่านจะเข้เทวโดยได้ปะทะกับทหารพม่าที่บริเวณปากน้ำเจ้าโล้และได้ชัยชนะ
จากนั้นได้เดินทัพต่อไปสู่นครและระยอง โดยไปตั้งซ่องสุเมทองกำลัง
ไพร่พลอยู่ที่ฉันทบุรี กระทั่งกอบกู้เอกราชได้สำเร็จ

หลังจากกอบกู้เอกราชคืนมาได้และยึดตั้งกรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง
เรียบร้อยแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชบริพารทาสร้างเจดีย์องค์
ใหญ่และวัดไว้ ณ บริเวณปากน้ำเจ้าโล้ เพื่อเป็นที่ระลึก ชาวบ้านพากันเรียก
ว่าวัดปากน้ำโล้โล้ ปัจจุบันเรียกสั้นๆ ว่า วัดปากน้ำ

พระเจดีย์ใหญ่นั้นต่อมาได้ถูกน้ำกัดเซาะพังทลายลงแม่น้ำไปหมดแล้ว
โดยเมื่อปี ๒๕๔๑ ทางจังหวัดได้ทำกาจัดสร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ขึ้นแทน
เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ระลึกถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกช่วง
หนึ่งของไทย ตลอดชนมาถึงพระมหากษัตริย์องค์สมเด็จพระเจ้า
ตากสินมหาราชที่ทรงกอบกู้ให้ไทยได้เป็นเอกราชอีกครั้ง นอกจากนั้น
หลังจากทรงมีรับสั่งให้สร้างเจดีย์และวัดปากน้ำเจ้าโล้แล้ว ต่อมายังทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดแจ้งและวัดโพธิ์ ขึ้นตามทางที่เคยเสด็จ
ผ่านด้วย ดังปรากฏมาจนถึงทุกวันนี้

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยนี้ไม่ได้กล่าวถึงเมืองจะเข้เทวมากนัก มีเพียงการกล่าวถึง
ในภาพรวมๆ เช่นว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จ
ครองราชย์และย้ายเมืองหลวงมาตั้งยังกรุงเทพมหานครในปัจจุบันแล้ว ทรง
เห็นว่าที่ตั้งใหม่อยู่ใกล้ทะเลมากกว่าแต่ก่อนคือสมัยอยุธยา น่าที่จะเป็นจุด
อ่อนให้ข้าศึกปะชิดเมืองได้อีกทาง จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองและป้อม
ปราการป้องกันเมืองหลวงขึ้นตามปากแม่น้ำ เช่น ป้อมวิหิตาม ซึ่งอยู่ฝั่ง
ตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา

ต่อมาในรัชกาลที่ ๒ ถึงรัชกาลที่ ๓ กาบริหารประเทศยังลงเดินตาม
นโยบายเดิมคือให้สร้างเมืองและป้อมปราการป้องกันปากแม่น้ำไว้ จึงเกิด

ป้อมปราการเมือง สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓

เมืองและป้อมปราการขึ้นอีกหลายแห่ง เช่น ป้อมประโคนชัย ป้อมนารายณ์
ปราบศึก ป้อมปราการ ป้อมประกายสิทธิ์ ป้อมนาคระ และป้อมผีเสื้อสมุทร
นอกจากนี้ยังมีป้อมที่อยู่ตามหัวเมืองติดชายฝั่งทะเลอีกหลายแห่ง เช่น
ป้อมวิเชียรโชฎี อยู่ที่สมุทรสาคร ป้อมพิฆาตข้าศึก อยู่ที่สมุทรสงคราม
ป้อมคงกระพัน อยู่ที่สมุทรปราการ ป้อมไพร่พินาสและป้อมพิฆาตปัจจามิตร
ที่จังหวัดจันทบุรี รวมทั้งป้อมที่จังหวัดฉะเชิงเทราด้วย แต่ไม่ปรากฏว่ามีชื่อ
ว่าอย่างไร

สำหรับป้อมที่จังหวัดฉะเชิงเทราสร้างขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 3 ประมาณ
พ.ศ. 2377 ซึ่งนับแต่สร้างป้อมขึ้นมาจวบปัจจุบันยังไม่ได้ถูกใช้ในการสงคราม
ป้องกันประเทศแต่ประการใด ที่ปรากฏเป็นเพียงการใช้เพื่อปราบปรามอั้งยี่
เมืองฉะเชิงเทราเมื่อปี พ.ศ. 2391

คำว่าอั้งยี่ในสมัยนั้น หมายถึงชาวจีนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาหลบซ่อนและ
ตั้งช่องขายฝิ่นขึ้นในบริเวณป่าแสมริมชายฝั่งทะเลบริเวณตำบลแสมดำ
หรือบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เชื่อมกับแขวงจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่ง
ภายหลังได้เกิดศึกเหิมก่อความเดือดร้อนให้กับประชาชนทั่วไป ทางราชการ
จึงได้ใช้กำลังเข้าปราบปรามจนเกิดการปะทะกันจันทุนแรง มีผู้คนล้มตาย
เป็นจำนวนมากก่อนที่จะเหตุการณ์ต่างๆ จะสงบเรียบร้อยลง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ริเริ่มการตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้นเป็น
ระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยครั้งแรกมีอยู่ 4 มณฑล ได้แก่
มณฑลกรุงเก่า มณฑลนครสวรรค์ มณฑลพิษณุโลกและมณฑลปราจีนบุรี
ในครั้งนั้นเมืองฉะเชิงเทราได้ขึ้นอยู่ในการปกครองของมณฑลปราจีนบุรี

กระทั่งหลังปี พ.ศ. 2475 ซึ่งได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติจัดระเบียบ
ราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ยกเลิกมณฑลเทศาภิบาล
เหลือเพียงจังหวัดและอำเภอในส่วนภูมิภาค เมืองฉะเชิงเทราจึงมีฐานะเป็น
จังหวัดเช่นเดียวกับเมืองอื่นๆ ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นจังหวัดเช่นเดียวกัน

สถานที่และสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญ

วัดโสธรวรารามวรวิหาร

ตั้งอยู่ที่ถนนมรุพงษ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฯ ห่างจากศาลากลาง
จังหวัดไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 2 กิโลเมตร บนเนื้อที่ 21 ไร่ 42
ตารางวา

วัดโสธรวรฯ นี้เดิมมีชื่อว่า “วัดหงส์” เนื่องจากมีเสาหงส์อยู่ในวัด เสา
หงส์มีลักษณะเป็นเสาสูง ป้ายเสาเป็นรูปหงส์ตั้งอยู่ เล่ากันว่าสร้างขึ้นใน
สมัยอยุธยาตอนปลายโดยฝีมือชาวมอญ เนื่องจากมีเสาหงส์ซึ่งเป็นลักษณะ
ศิลปะของชาวมอญปรากฏอยู่

ต่อมาพายุใหญ่ได้พัดเอาตัวหงส์ที่อยู่บนยอดเสาหักพังลงมาเหลือแต่เสา
ชาวบ้านจึงได้นำผ้าขึ้นไปผูกแทน นานเข้าผู้คนได้พากันเรียกชื่อตามภาพที่
เห็นว่า “วัดเสาธง” ระยะเวลาผ่านไปอีกช่วง เสาหงส์หรือเสาธงซึ่งถูกแดด
ลมกัดกร่อนเป็นเวลานานเมื่อถูกพายุพัดจึงหักลงมาเป็นสองท่อน ชาวบ้าน

วัดหลวงพ่อบุญรอด

เลมพากันเรียกชื่อวัดว่า “วัดเสาธงทอง” ตามลักษณะการหักเป็นสองท่อนของเสาธงสี่หรือเสาธง

เรื่องเล่ายังมีต่อไปอีกว่า ครั้งหนึ่งได้มีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ 3 องค์ลอยตามแม่น้ำโขงมาจากทางเหนือ แล้วลัดเข้าคลองมาทางตะวันออก ก่อนออกสู่น้ำโขงได้แสดงอภินิหารไหลพันน้ำให้ชาวบ้านเห็น ชาวบ้านได้ช่วยกันชักลากขึ้นจากน้ำแต่ไม่สำเร็จ ภายหลังจึงได้เรียกชื่อคลองนี้ว่า คลองชักพระ

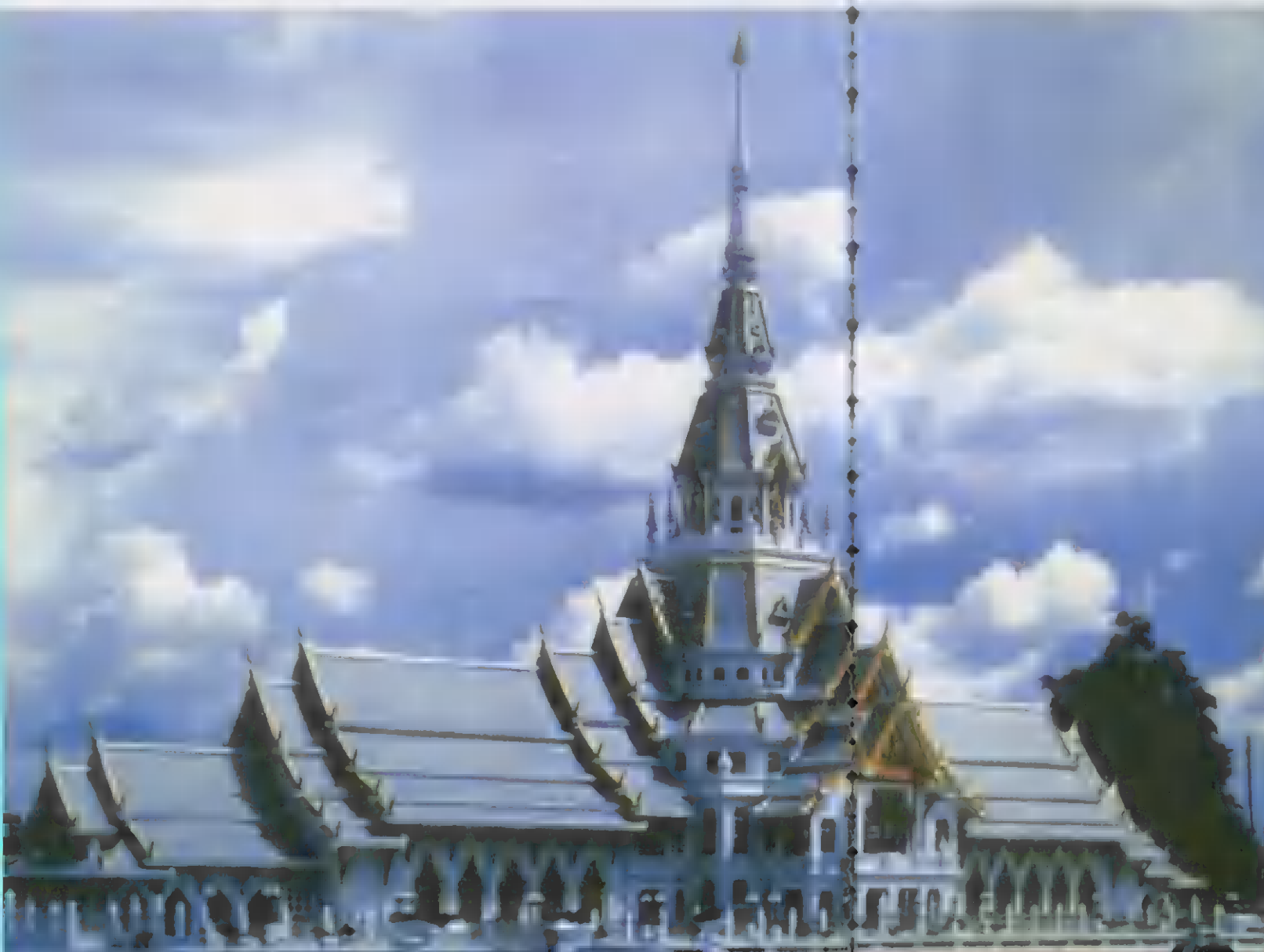
แล้วได้ลอยทวนน้ำขึ้นไปจนถึงวัดสัปปทานในปัจจุบัน เมื่อถึงบริเวณดังกล่าวได้แสดงอภินิหารลอยขึ้นเหนือน้ำให้ชาวบ้านเห็นอีก ชาวบ้านได้พากันเอาเชือกขวนไปผูกพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ไว้เพื่อจะฉุดลากขึ้น แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ชาวบ้านจึงพากันเรียกวัดนี้ว่า “วัดสามพระทวน” ภายหลังเพี้ยนเป็น “สัปปทาน”

จากนั้นพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ได้ลอยย้อนกลับลงตามกระแส น้ำผ่านหน้าวัดโสธรฯ ไปแสดงอภินิหารให้ชาวบ้านเห็นอีกครั้งบริเวณคู้้งน้ำได้วัด ชาวบ้านพากันฉุดขึ้นจากน้ำแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ชาวบ้านจึงพากันเรียกชื่อหมู่บ้านและคลองบริเวณนั้นว่า “บางพระ” จากนั้นได้ลอยทวนน้ำวนอยู่หัวท้ายตรงกองทัพนครราชสีมา 2 วันเป็นที่มาของชื่อว่า “แหลมหัววน” และคลอง “สองพี่น้อง”

ต่อมาพระพุทธรูปองค์ใหญ่ได้แสดงอภินิหารลอยเข้าไปตามลำแม่น้ำแม่กลองแล้วไปผุดขึ้นที่บริเวณบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม ชาวบ้านได้อัญเชิญขึ้นไว้ที่วัดบ้านแหลม ได้ชื่อว่า “หลวงพ่อบ้านแหลม” ส่วนพระน้ององค์เล็กได้ลอยตามน้ำล่องไปตามคลองบางพลีและผุดขึ้นที่คลองใกล้วัดบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ชาวบ้านได้อัญเชิญไว้ที่วัดบางพลี มีชื่อว่า “หลวงพ่อบางพลี”

สำหรับองค์กลางมาผุดขึ้นที่หน้าวัดหงส์หรือวัดเสาธงทอง ชาวบ้านได้นำเชือกมาผูกเพื่อจะฉุดลากขึ้นฝั่งแต่ไม่สำเร็จ ที่สุดได้มีผู้ทางไสยศาสตร์

ท่านหนึ่งได้ร่วมกับชาวบ้านทำพิธีตั้งศาลเพียงตากระทำพิธีบวงสรวง แล้ว
เอาด้วยศาลสถิตยณ์คือนำไว้กับพระหัตถ์จึงเชิญเชิญขึ้นมาได้สำเร็จ เมื่อนำมา
ประดิษฐานไว้ที่อุโบสถของวัด วัดที่อัญเชิญขึ้นมาตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน
5 ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะอยู่ในราว พ.ศ. 2313 ซึ่งเป็นช่วงต้นกรุงธนบุรี

ต่อมาชาวบ้านได้ร่วมกันถวายนามว่า “พระโสทร” มีความหมายไป
พี่น้องร่วมกฐน ซึ่งหมายถึงพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ที่ลอยตามน้ำมาด้วยกัน
โดยที่ประดิษฐานอยู่ ณ วัดนี้คือหนึ่งในสามองค์นั้น

จากนั้นชาวบ้านได้พากันเรียกชื่อวัดตามชื่อหลวงพ่อกว่า “วัดโสทร”

และเลยเรียกรวมไปถึงชื่อหมู่บ้าน
และคลองที่อยู่ในลแวกเดียวกันกับ
วัดนั้นด้วย

ล่วงมาถึงรัชกาลที่ 6 แห่ง
กรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏว่า “โสทร”
ได้เปลี่ยนไปเขียนใหม่เป็น “โสธร”
แต่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้เปลี่ยน
สำหรับชื่อ “โสธร” ที่เขียนใหม่นี้มี
ความหมายว่า “บริสุทธิ์” หรือ
“ศักดิ์สิทธิ์” สำหรับเหตุที่มีการ
เปลี่ยนชื่อจาก “หลวงพ่พุทธ-
โสทร” มาเป็น “หลวงพ่พุทธ-
โสธร” ก็คงเป็นด้วยความศักดิ์
สิทธิ์ของหลวงพ่ที่ประชาชน
ทั่วไปต่างเคารพนับถือมาแต่
โบราณกาลแล้ว นอกจากนี้พุทธ-
ลักษณะอันงดงามของหลวงพ่
องค์นี้เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เปลี่ยน
อักษรเขียนชื่อใหม่ดังกล่าว

พระอุโบสถหลังใหม่ สำหรับเป็นประดิษฐาน
หลวงพ่พุทธโสธร

พระอุโบสถหลังใหม่นี้มีลักษณะทรงไทยประยุกต์ กว้าง 44.50 เมตร ยาว 123.50 เมตร ลักษณะเป็นอาคารหลังคาปกคลุมเครื่องยอด ชนิด ยอดทรงมณฑปแบบไทยต่อเชื่อมด้วยวิหารทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ด้านข้างต่อเชื่อมด้วยอาคารรูปทรงคล้ายเดียวกันกับพระวิหาร เป็นอาคารจัตุรมุข ซึ่งเมื่อประกอบเข้าด้วยกันแล้วจะเป็นหลังคาแบบจัตุรมุขอย่างอาคาร ปาสาธน์แบบไทย กำแพงประดับหินอ่อนจากเมืงคาร์ลาร่า ประเทศอิตาลี จัดเป็นพระอุโบสถที่งดงามมากและมีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก

สำหรับพระอุโบสถหลังนี้ ชาวจังหวัดฉะเชิงเทราสร้างขึ้นเพื่อ วัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อสนับสนุนพระศาสนาซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยว จิตใจของพุทธศาสนิกชน และเพื่อร่วมเฉลิมฉลองพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยร่วมกันทูลเกล้าฯ ถวายให้เป็นพระอุโบสถประจำ รัชกาลที่ 9 สืบต่อไป

พี่ค้าแม่ช้อยได้เข้ามาจับจองพื้นที่บริเวณวัดตั้งแต่เกิดกับแม่ค้าแผงปะกาศประดับประกอบอาชีพ

ทุกวันนี้ชาวบ้านนำข้าวของมาเก็บในชาดชาด

วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์

ตั้งอยู่ริมถนนมรุพงษ์ ใกล้ ๆ สะพานฉะเชิงเทรา สร้างในสมัยรัชกาล ที่ 3 กรมหลวงรักษ์ธเนศศรีได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อคราวเสด็จออกมาสร้างป้อม และกำแพงเมืองฉะเชิงเทรา ด้วยเหตุที่สร้างขึ้นพร้อมๆ กันกับป้อมและ กำแพงเมือง ชาวบ้านจึงพากันเรียกว่า “วัดเมือง”

ต่อมาในปี พ.ศ. 2451 ครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เสด็จฯ อยู่หัวได้เสด็จประพาสเมืองฉะเชิงเทรา พระองค์ได้เสด็จมายังวัดนี้ด้วย และได้พระราชทานนามใหม่ว่า “วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์” แปลว่า วัดที่สูง ของพระเจ้าแผ่นดินทรงสร้าง

ลักษณะสิ่งปลูกสร้างภายในวัด เดิมมีลักษณะคล้ายกับสิ่งปลูกสร้าง ในวัดพระแก้วมรกต ภายหลังได้เกิดชำรุดทรุดโทรมและหักพังรื้อถอนไป

วิหารเด่นก่อกายในวัดสร้างขึ้นในสมัยพม่า 3

วัดเมืองจัตเป็นวัดสำคัญเมืองอีกวัดหนึ่ง

บางส่วน ที่ยังปรากฏในปัจจุบัน ได้แก่ พระอุโบสถ มีกำแพงแก้ว 3 ด้าน ด้านหลังเป็นรั้วเนื้อหากติดกับพระวิหาร มีระเบียงคดเล็กๆ ล้อมรอบ น้ำบันมีลวดลายวิจิตรงดงามมาก

ป้อมเมืองจะเข็งเทรา

ป้อมหรือกำแพงเมืองจะเข็งเทรานี้สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งขนานกับถนนมรุพงษ์หรือแนวเดียวกับวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงด้านเดียว เนื่องจากถูกตัดถนนเพื่อให้นำที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น สำหรับด้านที่เหลืออยู่ติดถนน ทางภาคเอกชนก็มีระดับต่ำมากเนื่องจากมีการนำดินมาถมแล้วสร้างเป็นสวนสาธารณะ

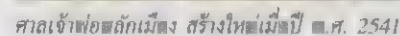

ป้อมเมืองปัจจุบันเหลืออยู่เพียงด้านเดียว คือ ด้านติดถนนมรุพงษ์

หากที่มีผู้บันทึกไว้ ตัวเมืองภายในกำแพงมีขนาดความกว้างประมาณ 300 เมตร ยาวประมาณ 500 เมตร มีป้อมอยู่ตรงมุมทั้งสี่ หลังตากสร้างป้อมและกำแพงเมืองเสร็จแล้ว ภายในใช้เป็นที่ตั้งจวนเจ้าเมืองซึ่งมีสภาพเป็นที่ว่าการเมืองไปด้วย ส่วนประชาชนยังคงตั้งบ้านเรือนอยู่ภายนอกกำแพงเช่นเดิม

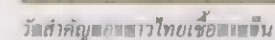
ศาลากรมหลวงวรวงษ์นครศรี ผู้สร้างป้อมและกำแพงเมือง ตั้งอยู่บริเวณวัดเมืองหรือวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะแบบจีน

อยู่ห่างจากบ่อน้ำเมืองจันทน์ทางเหนือเล็กน้อย ทางเข้าติดกับกำแพง
ของโรงพยาบาลจะเข็มนา อยู่ลึกเข้าไปประมาณ 500 เมตร ภายในศาลมี
เสาหลักเมืองขอมหัวเหินและพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่

ศาลหลักเมืองที่เห็นอยู่ในปัจจุบันเป็นหลังที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2541 เนื่องจากของเดิมได้ชำรุดทรุดโทรมลงไปมาก ศาลหลักเมืองที่สร้างขึ้นใหม่นี้ต่างจากศิลปะแบบเดิมอย่างสิ้นเชิง เนื่องมาจากของเดิมสร้างด้วยศิลปะแบบจีน คือ มีรูปลักษณะคล้ายกับศาลเจ้าจีน แต่หลังใหม่เป็นศิลปะแบบไทย คือ เป็นอาคารทรงไทยจัตุรมุข ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เมืองที่ประชาชนให้การเคารพนับถืออีกแห่งหนึ่ง

หนึ่งในสองวัดจีนในพุทธศาสนาเถรวาทที่ยังมีอยู่ในเมืองฉะเชิงเทรา
เหตุที่มีวัดจีนอยู่ก็เนื่องจากนับแต่อดีตกาลแล้วได้มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่
จำนวนมาก กระทั่งในรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ได้เกิดเหตุวุ่นวายเกี่ยว
กับอั้งยี่ที่เข้ามาช่่งสุ่หลบลบซ่อนตัวในนอูในเมืองถึงขั้นใช้กำลังฆ่าฟันกัน
ระหว่างอั้งยี่กับข้าราชการไทยที่ทำหน้าที่ปราบปราม จนต้ายันับพันคน

ภาพจิตรกรรมเทพเจ้าด้านหน้าศาลเจ้า

วัดจีนประชาสโมสรตั้งอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทางทิศเหนือ บนถนนสุขกิจซึ่งไปเชื่อมกับทางหลวงหมายเลข 3200 ที่จะออกไปอำเภอ บางน้ำเปรี้ยว ปากทางเข้าวัดอยู่ติดกับถนน โดยห่างจากศาลากลางจังหวัด ประมาณ 2 กิโลเมตร

ภายในวัดมีเจดีย์ศิลปะแบบจีนที่งดงามตั้งอยู่ ชาวจีนเรียกเจดีย์นี้ว่า “ละ” ถัดจากละเข้าไปเป็นศาลเจ้าพ่อ ซึ่งมีจิตรกรรมฝาผนังเป็นศิลปะจีน สวยงามมาก ภายในมีรูปปั้นเทพเจ้าต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น ท้าวกุมารมณฑาซาช หรือท้าวเวสสุวรรณ ท้าวธตรฐ และท้าววิรุฬหกมหาราช

วัดอุภัยภาติการาม หรือวัดช้างปอก

ตั้งอยู่ริมถนนสุขกิจ ๓๓๓ ใหม่ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฯ ห่าง ศาลากลางจังหวัดไปตามถนนสุขกิจจนถึงก่อนวัดจีนประชาสโมสรเล็กน้อย เป็นวัดเล็กๆ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2449 เล่ากันว่าเดิมเป็นวัดจีน ภายหลัง เปลี่ยนเป็นวัดญวนในลัทธิมหายาน

ภายในวัดมีวิหารลักษณะเหมือนศาลเจ้าตั้งอยู่ ภายในวิหารเป็นที่ ประดิษฐานของหลวงพ่โตหรือพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “เจ้าพ่อช้างปอก” ซึ่งในประเทศไทยมีอยู่เพียง 3 แห่งเท่านั้น คือ ที่วัด กัลยาณมิตร ฟังถนนบุรี วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวัด อุภัยภาติการาม แห่งนี้

พระพุทธรูปยืนเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางสมาธิ หน้าตักกว้าง 6.50 เมตร สูง 12 เมตร สร้างโดยเศรษฐีชาวบ้านใหม่ตลาดล่าง แขวง เมืองฉะเชิงเทรา โดยได้จำลองมาจากหลวงพ่โตวัดพนัญเชิง จังหวัดพระ- นครศรีอยุธยา

ส่วนชื่อวัด “อุภัยภาติการาม” กับชื่อพระพุทธรูป “พุทธรูปยืน” นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้พระราชทาน ให้เมื่อคราวเสด็จประพาสจังหวัดฉะเชิงเทราและเสด็จมาทรงเยี่ยมชมวัดนี้ เดิมอุโบสถได้ชำรุดทรุดโทรมลงไปมาก ภายหลังพระอธิการชกยี่ แห่งวัด เจ้าอาวาสได้ทำการปฏิสังขรณ์ใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2513 แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2520

อุโบสถวัดช้างปอกเป็นศิลปะจีนลักษณะคล้ายศาลเจ้า บูรณะใหม่เมื่อ พ.ศ. 2513

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นสวนสาธารณะบนพื้นที่ประมาณ 90 ไร่ ตั้งอยู่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเดิม ภายในได้ตกแต่งเป็นส่วนพื้นที่บ้าน กว้างขวางมีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีต้นไม้ให้ร่มเงาตลอดริมฝั่ง ชาวบ้านได้เข้ามาอาศัยพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจยามว่าง

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์บริเวณด้านหน้าศาลากลางจังหวัด

วัดปากน้ำเจ้าโล้

ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอเมืองบางคล้า มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ช่วงเสียกรุงครั้งที่ 2 คือ ก่อนเสียกรุงพระเจ้าตากสินมหาราชได้ฝ่าวงล้อมของพม่าหนีออกมาทางตะวันออก

ระหว่างทางได้สู้รบกับพม่าเรือพม่า และครั้งหนึ่งได้ปะทะกับทหารพม่าที่มาตั้งทัพอยู่ที่บริเวณปากน้ำเจ้าโล้ด้วย ซึ่งการปะทะกันครั้งนี้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสามารถเอาชนะข้าศึกได้ จากนั้นทรงเดินทัพต่อไปยังพนมสนธิ์ ระยอง และจันทบุรี

วัดปากน้ำเจ้าโล้ ปัจจุบันเรียกสั้น ๆ ว่าวัดปากน้ำ

วัดโพธิ์นั้นหากจะมีคนมาเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์แล้ว ปัจจุบันยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเนื่องจากเป็นที่อาศัยของค้างคาวแม่ไก่จำนวนมาก

ภายหลังเมื่อกอบกู้เอกราชและทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงแล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการบริพารไปสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นที่บริเวณปากน้ำเจ้าโล้เพื่อเป็นอนุสรณ์ ได้แก่ วัดปากน้ำเจ้าโล้ ปัจจุบันเรียกว่าวัดปากน้ำแยะๆ และเจดีย์องค์ใหญ่ ซึ่งต่อมาได้ถูกน้ำเซาะหักพังลงไปหมดแล้ว

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันทางจังหวัดและประชาชนชาวเมืองฉะเชิงเทราได้ร่วมกันสร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ขึ้นไว้ ณ บริเวณเดิม โดยได้ดำเนินการสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2541 และเฝ้าทอดแล้วเสร็จในปีเดียวกัน

วัดโพธิ์บางคล้า

ตั้งอยู่ไม่ไกลจากที่ว่าการอำเภอบางคล้าสัก โดยเมื่อผ่านศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินแล้วเลี้ยวซ้ายอีกประมาณ 500 เมตรก็จะพบกับที่ตั้งของวัด

วัดโพธิ์บางคล้าเป็นอีกวัดหนึ่งที่ประวิติความเป็นมาเช่นเดียวกันกับวัดปากน้ำเจ้าโล้และวัดแจ้ง ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง ถัดจากที่ตั้งที่ว่าการอำเภอลงมาทางใต้

วัดโพธิ์นี้จัดเป็นวัดใหญ่ มีสิ่งปลูกสร้างมากมาย ล้วนแต่สร้างขึ้นใหม่ทั้งสิ้น ภายในวัดมีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ทั่วบริเวณ ซึ่งตามต้นไม้เหล่านี้ได้มีค้างคาวแม่ไก่มาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญและได้รับความนิยมของผู้คนอีกแห่งหนึ่งของจังหวัด

ต้นไม้บริเวณวัดเวลากลางวันเต็มไปด้วยค้างคาวแม่ไก่ที่มาอาศัยหล่นนอน

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน

ตั้งอยู่ในตัวอำเภอบางคล้า สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ว่า เมื่อครั้งที่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวบรวมไพร่พลตั้งกองทัพเพื่อกอบกู้ เอกราชคืนจากพม่า พระองค์ทรงเดินทัพเสด็จผ่านมายังดินแดนแถบนี้ และได้มีชาวเมืองจะเข้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นจำนวนมาก

เล่ากันว่าก่อนหน้าที่จะสร้างศาลพระบรมหาราชานุสาวรีย์นั้น ที่ตรอนี้ เคยเป็นที่ตั้งของเจดีย์อนุสรณ์รัชชนะของพระองค์เมื่อกครั้งทรงรบชนะทหาร พม่าบริเวณนั้นมาก่อน

ล่วงถึงปี พ.ศ. 2484 เจดีย์ได้พังทลายลงโดยไม่ทราบสาเหตุ ในปี พ.ศ. 2531 จึงได้สร้างศาลและอนุสาวรีย์ขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยให้ตั้งอยู่ตรงที่เดิม

เขาดิน

ตั้งอยู่ริมแม่น้ำอ้อมซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลอ้อมเขาดิน ในเขตอำเภอบางปะกง ห่างจากตัวเมืองจะเข้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทประมาณ 25 กิโลเมตร

เขาดินเป็นเนินดินปนหินแกรนิตลักษณะเช่นเดียวกับหินเขาสามมุข มีความสูงประมาณ 15 เมตร ตั้งอยู่โดดเดี่ยวห้อมล้อมด้วยทุ่งนาและป่าสาบตามเส้นทางที่เข้าไปมีบ้านเรือนของประชาชนตั้งอยู่ประปราย

บนยอดเขาดินยังมีต้นไม้เล็ก ๆ ขึ้นอยู่เป็นพื้นที่ตั้งของวัด ชื่อว่า “วัดเขาดิน” หรือ “วัดปลิวปีพุทธาราม” ภายในวัดมีเจดีย์ร้างเหลือแต่ฐานอยู่หลังหนึ่งเก่าแก่แตก เข้าใจว่าเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาท

ชาวเมืองอยู่รอบ ๆ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน

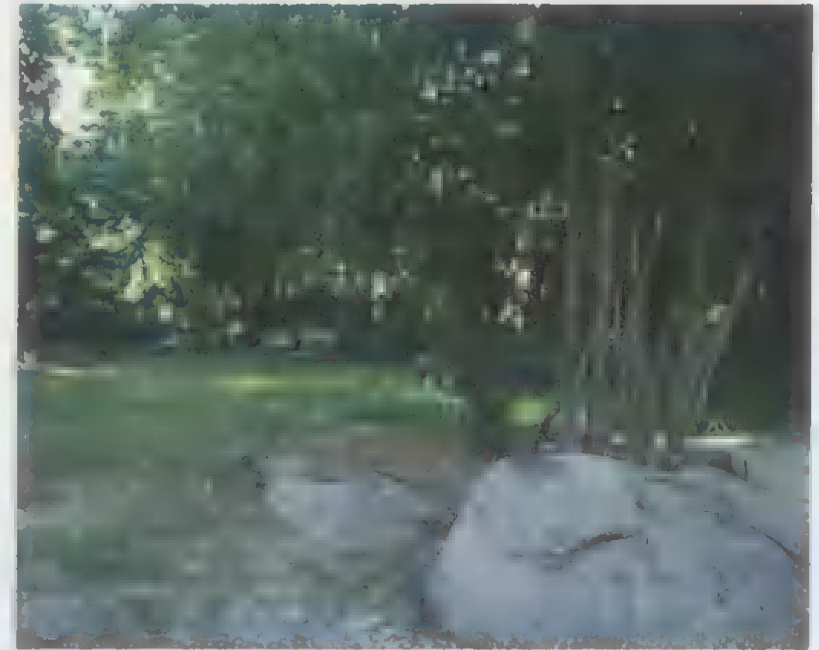
ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้าอยู่หัวที่วัดบ้านหมื่น

เขาหินซ้อน

ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 304 ประมาณกิโลเมตรที่ 51-52 เขตอำเภอพนมสาคร อยู่ห่างจากตัวเมืองฉะเชิงเทรา 53 กิโลเมตร ลักษณะเป็นเขาไม่สูงมากนัก ทั่วบริเวณมีหินรูปร่างต่าง ๆ ตั้งเรียงรายอยู่ทั่วไป บริเวณโดยรอบเป็นสวนรุกขชาติของกรมป่าไม้

บริเวณทางขึ้นเขามีศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้าอยู่หัว ซึ่งประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ ศาลแห่งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2522

ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้าอยู่หัวนี้ถือเป็นศาลที่มีความงดงามที่สุดในภาคตะวันออก

หินรูปลักษณะต่าง ๆ บริเวณเขาหินซ้อน

หินซ้อนถูกปกคลุมด้วยสวนรุกขชาติ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 304 บริเวณกิโลเมตรที่ 51-52 ในเขต ตำบลเขาหินซ้อนและตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม ใกล้เคียง กับสวน ทฤษฏีเขื่อนหินซ้อน หากเดินทางจากอำเภอนันทบุรีตามเส้นทาง 304 จะถึงศูนย์พัฒนาเขาหินซ้อนก่อนถึงสวนรุกขชาติ เล็กน้อย

เป็นศูนย์ศึกษาพัฒนาการเกษตรแผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริ มี เนื้อที่รวมประมาณ 1,929 ไร่ ภายในมีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับทำการศึกษา และสาธิตการศึกษางานต่างๆ เช่น การพัฒนาดิน การปลูกพืช การปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ งานศิลปาชีพ และโครงการสวนป่าสมุนไพร โดยการ จัดตั้งเป็น “สวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออก” รวมถึงการวิจัยเกี่ยวกับคุณ- ประโยชน์ของพืชสมุนไพรต่างๆ

สถานที่ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับภาคเกษตรตามแนวพระราชดำริ

สวนพฤกษศาสตร์ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

โรงสีข้าวภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

นอกจากใช้เป็นอ่างเก็บน้ำเพื่อกองเก็บน้ำแล้ว ยังเป็นสถานที่พักผ่อนด้วย

อ่างเก็บน้ำผากระทิง

ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลลาดกระทิง อำเภอนามชัยเขต ห่างจากที่ว่าการอำเภوبرะมา 9 กิโลเมตร นอกจากนี้จะเป็นอ่างเก็บน้ำสำหรับไว้ใช้ประโยชน์แล้ว ยังจัดเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงด้วย

ถ้ำนันทน์

อยู่ที่ตำบลน้อย อำเภอนามชัยเขต เดิมมีลักษณะเป็นถ้ำกว้าง ล้อมรอบด้วยกอไผ่และต้นไม้ชนิดใหญ่ ริมถ้ำมีเจดีย์ทรงกลดขนาดใหญ่ นักท่องเที่ยว แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใดและใครเป็นผู้สร้าง

ปัจจุบันทางราชการได้ร่วมกับชาวบ้านปรับที่ดินใหม่เพื่อจัดทำเป็นสวนสาธารณะ ขณะนี้อยู่ในระหว่างการปลูกต้นไม้และจัดแต่งพื้นที่ให้เป็นสวนสาธารณะ

ตามตำนานเล่าว่า บริเวณดังกล่าวเป็นถ้ำปลูกข้าวไม่ได้ผล เนื่องจากพระรัตนตรัยในตำนานสิบสองเศียรของข้าวชาวบ้านไปเลี้ยงไก่ แต่ชาวบ้านไม่ให้ พระรัตนตรัยได้ไปทำพินชนไก่กับชาวเมือง ขณะนี้ซื้อเมืองอุทัย เพื่อนำอาหารกลับไปเลี้ยงแม่และป่า ๆ หรือนางสิบสองที่ถูกนางยักษ์จับมาขังไว้ในถ้ำนั่นเอง

นอกจากถ้ำนันทน์แล้ว บริเวณใกล้เคียงกันนี้ยังมี “ถ้ำนางสิบสอง” ซึ่งมีลักษณะเป็นถ้ำหินงอกหินย้อยได้ดิน บริเวณปากถ้ำซึ่งเป็นศิลาแลงมีความกว้างประมาณ 60-70 เซนติเมตรปรากฏอยู่ ทุกวันนี้ภายในถ้ำได้มีน้ำซึมออกมา ชาวบ้านได้อาศัยใช้น้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคตลอดทั้งปีไม่มีแห้ง

ถ้ำนันทน์ในปัจจุบันได้เปิดสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนในเขตอำเภอนามชัยเขต

บ่อน้ำดินสองหรือถ้ำในละโว้

ใกล้ ๆ กับถ้ำนางสีบยังมีสระน้ำศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ลักษณะคล้ายสระมรดกที่สร้างขึ้นในสมัยทวารวดี หรือราวศตวรรษที่ 11-12 เมืองพระรถหรือเมืองศรีมโหสถปรากฏอยู่

แต่สำหรับสระที่นี้ไม่มีหลักฐานว่าได้สร้างขึ้นเมื่อใด มีเพียงคำบอกเล่าของชาวบ้านที่ว่ามีปรากฏมาหลายชั่วอายุคนแล้ว

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

การเดินทางจากตัวเมืองฉะเชิงเทราใช้เส้นทางฉะเชิงเทรา-พนมสารคาม จากอำเภอพนมสารคามใช้เส้นทางหมายเลข 3245 ถึงอำเภอท่ามะเกลือเลยไปจนถึงบ้านหนองคอก ซึ่งเชื่อมต่อไปถึงจังหวัดสระแก้ว

แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าขนาดใหญ่ ทั้งกิ้ง กวาง เลียงผา โดยเฉพาะนก พบว่ามีความกว้าง 200 เมตร

เมื่อออกจากบ้านหนองคอกได้ประมาณ 15 กิโลเมตรก็จะถึงที่ทำการรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ซึ่งที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตั้งอยู่ทางฝั่งขวามือ บริเวณเดียวกับศูนย์วิจัยพันธุ์สัตว์ป่าละโว้

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้มีพื้นที่ทั้งหมด 643,750 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ ละโว้ ชะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และปราจีนบุรี จัดเป็นป่าผืนสุดท้ายของภาคตะวันออกที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ นอกจากนี้ป่าไม้แล้งภายในยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำนวนมาก โดยเฉพาะนกพันธุ์ต่างๆ

ภายในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห่างจากที่ตั้งที่ทำการเขตฯ เข้าไปในป่าประมาณ 2 กิโลเมตร มีน้ำตกฤๅไนซึ่งจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัด

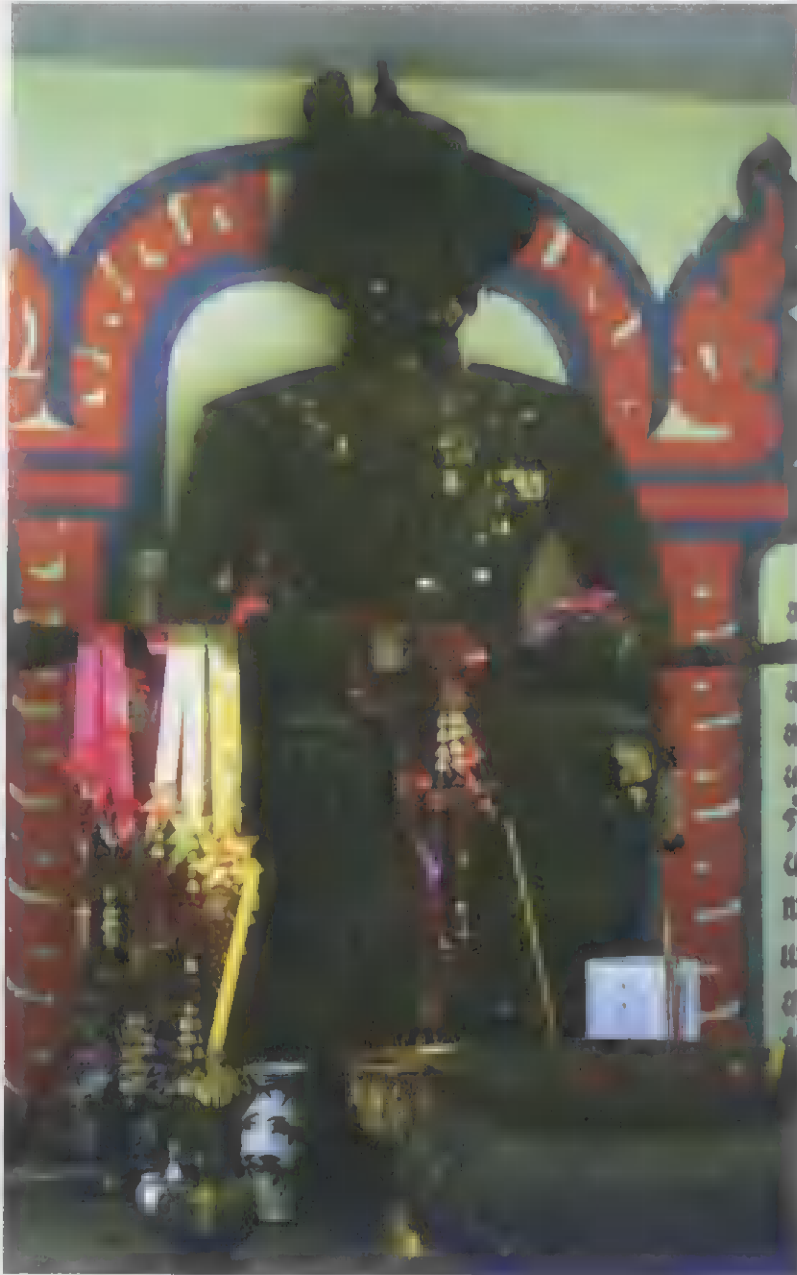

บุคคลสำคัญของจังหวัด

แม้จะเชลวระได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัยอยุธยา ไม่ได้มีอายุยาวนานเก่าแก่เช่นหลาย ๆ เมืองที่อยู่ในแถบเดียวกันซึ่งมีมาช้านานในสมัยอาณาจักรสุพรรณภูมิ แต่ทว่าตลอดเวลาที่ผ่านมาได้มีบุคคลสำคัญเข้ามาช่วยเหลือพัฒนาจังหวัดให้เจริญก้าวหน้าอย่างค่อเนื่อง รวมทั้งชาวเมืองจะเชลวระเองก็มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาท้องถิ่นและบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของจังหวัดควรแก่การเป็นแบบอย่างที่ดีของคนรุ่นหลัง ๆ ไป

กรมหลวงรักษ์รณเรศ

กรมหลวงรักษ์รณเรศเป็นโอรสลำดับที่ 33 ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) และลำดับที่ 2 ในเจ้าจอมมารพาน้อยแก้ว พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าชายไกรสร ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2334

รูปหล่อกรมหลวงรักษารัตนเรศตั้งอยู่บริเวณวัดเมือง

ในรัชกาลที่ 2 ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเป็น กรมหมื่นรักษารัตนเรศ กำกับกรมสังฆการี

ในรัชกาลที่ 3 ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนขึ้นเป็น กรมหลวงรักษารัตนเรศ กำกับกรมวัง พร้อมกันนั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นแม่กองก่อสร้างป้อมกำแพงเมืองขึ้นที่จะเชิงเทรา เมื่อปี พ.ศ. 2377

หลังจากรับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แล้ว ได้ลงมาสำรวจชัยภูมิสำหรับสร้างเมืองจะเชิงเทราให้สมกับเป็นเมืองหน้าด่าน ทั้งนี้ได้เห็นว่าที่ตั้งเมืองเดิมคืออยู่แล้ว เนื่องจากมีแม่น้ำบางปะกงขวางกั้นด้านหลักเมืองไว้ จึงได้ให้ตัดสร้างเมืองใหม่ขึ้น บริเวณป่าตกริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง โดยขยับห่างออกมาจากที่ตั้งเมืองเดิมประมาณ 2 กิโลเมตร

เมืองใหม่นี้ประกอบด้วยกำแพงเมืองล้อมรอบ 4 ด้าน มีป้อมตามกำแพง 4 ป้อม และคูเมืองล้อมรอบ ขนาดของเมืองภายในกำแพงกว้างประมาณ 300 เมตร ยาว 500 เมตร จัดว่าเล็กกว่าเมืองอื่นๆ มาก

ภายในเมืองมีสิ่งปลูกสร้างสำคัญคือ ที่ว่าการเมือง (หรือศาลากลางจังหวัดในปัจจุบัน) วัดเมือง ภายหลังได้สร้างศาลหลักเมืองขึ้นภายในกำแพงเมืองด้วย สำหรับบ้านเรือนของประชาชนในสมัยนั้นเป็นการปลูกสร้างอยู่รอบนอกกำแพงเมืองด้านนอก

ปัจจุบันป้อมและกำแพงเมืองได้ถูกทำลายลงไปเกือบหมด ที่เหลืออยู่บางส่วนคือด้านที่ติดกับถนนมรุพงษ์ ได้มีการนำดินมาถมด้านหน้าให้สูงขึ้นแล้วจัดสร้างเป็นสวนสาธารณะสำหรับให้ประชาชนใช้เป็นสถานที่พักผ่อน ส่วนกำแพงเมืองถูกปล่อยให้ทรุดโทรม ไม่ได้มีการดูแลเอาใจใส่เท่าใดนัก

กรมหลวงรักษารัตนเรศได้สิ้นพระชนม์ลงในรัชกาลที่ 3 นั้นเอง ตรงกับวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2391 พระชันษาได้ 58 ปี

วัดเมียงก็เป็นผลงานของกรมหลวงวชิรญาณเรนทร์เช่นกัน

กำแพงเมืองผลงานที่สร้างไว้

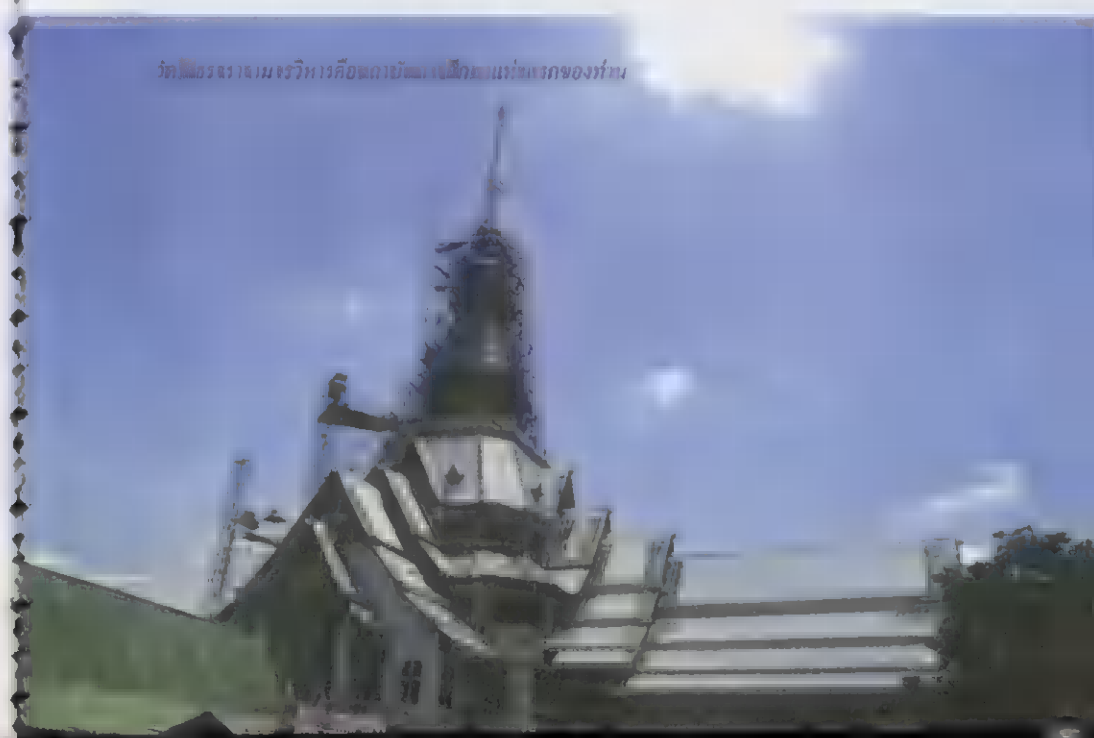
พระศรีสุนทรโวหาร (น้อย อจเรยางกูร)

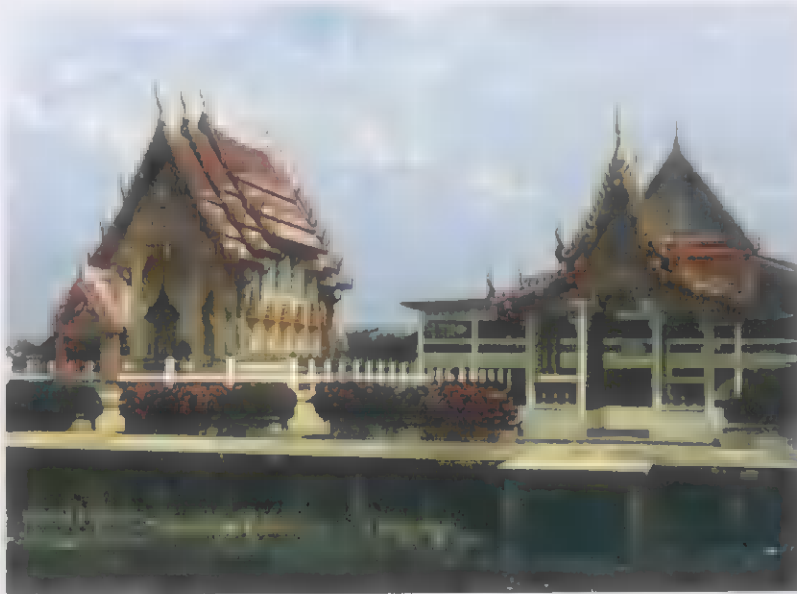
เกิดเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2369 บ้านริมคลองโสธร แขวงเมืองฉะเชิงเทรา บิดาชื่อน้อย มารดาชื่อน้อย เป็นบุตรคนที่ 6

เมื่ออายุ 6-7 ขวบได้เรียนหนังสือไทยกับพี่ชายใหญ่ของท่านซึ่งขณะนั้นมาเรียนเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดโสธรฯ ภายหลังศึกษาจากพระได้เข้ารับราชการจนมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงบริพัตรทุกชั้นราชการเมืองฉะเชิงเทรา

สำหรับพระศรีสุนทรหลังเรียนอยู่กับพี่ชายใหญ่จนอายุได้ 13 ปี ได้ย้ายเข้าไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ อยู่กับสามเณรน้ำชา ชื่อ ทัด พานักอยู่ที่วัดสระเกศรวิหาร พออายุได้ 14 ปีจึงบรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดเดียวกันนั้นพร้อมกับได้เรียนหนังสือไทยกับพระกรรมวาจาจารย์จนเรียนหนังสือจบกับพระครูวิหารกิจจานุการ ตลอดตอนจบไปศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยจากสำนักพระอาจารย์ที่อยู่ต่างวัดอีกมากมาย

วัดพระบรมมหาราชวังคือสถานที่แรกที่ท่านได้มาศึกษา

ภาพหลังวัดยังคงมีบทบาทสำคัญในการศึกษาของพ่อ

อายุ 21 ปี ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุวัดสระเกศวรวิหาร พิธีกรรมทั้ง วิริยะอุสาหศึกษาพระปริยัติธรรมชั้นอื่น ๆ จากสำนักอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ท่านมีความแตกฉานทั้งภาษาไทย ภาษาขอม ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ตลอดจนเชี่ยวชาญการแต่งคำประพันธ์ฉันทลักษณ์เป็นอย่างดี

อายุ 24 ปี ได้เริ่มแปลพระปริยัติธรรมในที่ประชุมพระราชาคณะเป็นครั้งแรก ณ วัดราชบูรณะ และได้ที่ 1 ได้เป็นเปรียญ 5 ประโยค และเนื่องจากวัดสระเกศขณะนั้นได้ขาดพระมหาเปรียญมาเป็นเวลานานปี เมื่อมีพระในวัดสามารถสอบได้พระเปรียญ 5 ประโยค พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงโสมนัสยิ่ง การนั้นพระองค์ทรงเฉลิมพระราชศรัทธาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดใหม่โดยให้รื้อกุฏิเก่าซึ่งเป็นฝาจากฝาไม้ไผ่ออก แล้วสร้างกุฏิเป็นตึกเสนาสนะงดงามแทน ตลอดทั้งสถาปนากุฎาทองด้วย

ต่อมาท่านได้ขอพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงผนวช ตลอดทั้งพระอาจารย์ในสำนักอื่น ๆ อีกหลายแห่ง และได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมในที่ประชุมพระราชาคณะ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม สอบได้เปรียญ 7 ประโยค พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นพระราชาคณะที่พระประสิทธิ์สุตคุณ จนถึงปี พ.ศ. 2396 จึงลาสิกขาบท เมื่ออายุได้ 32 ปี

หลังจากนั้นได้เข้ารับราชการโดยถวายตัวในกรมมหาดเล็กเวรศักดิ์ และได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเรื่อยมานับตั้งแต่เป็นขุนสาธประสิทธิอักษรสาคร ขุนสารประเสริฐ พระศรีบริปริชา เสนาบดี ศรี สารลักษณ์ (เจ้ากรมศาลักษณ์) พระศรีสุนทรโวหาร

กระทั่งอายุ 61 ปี ซึ่งเป็นปีฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 100 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบำเหน็จความชอบให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น พระศรีสุนทรโวหารญาณปรีชามาศย์ บรรณานัญญกิติ พิธีพาหะ ถิ่นศักดิ์นา 3000 พระราชทานโต๊ะทอง กาทอง เป็นเครื่องยศ

งานอันเป็นชื่อเสียงที่ท่านได้สร้างไว้ ได้แก่ แต่งแบบเรียนหนังสือไทย 1 ชุด ประกอบด้วย มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธานและพิศาลการันต์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ใช้เป็นหนังสือแบบเรียนในโรงเรียนหลวงสมัยนั้น

ต่อมาได้แต่งแบบเรียนเพิ่มเติมชุดเดิมอีก ประกอบด้วย ไวยากรณ์-พิธาน อนันตวิภาค เขมรากลมรมา เป็นแบบหนังสือขอม นิธิสารตลก ปกิรภาพจนารถ และแบบโคลงฉันท์อีกหลายเรื่อง เช่น พรรณพฤษยา สัตวาทธาน ตลอดทั้งนิพนธ์การพระพุทธรเจ้า ขึ้นต้นว่า “องค์ใดพระสัมพุทธ สุวิสุทธิสันดาน” คำนมัสการพระธรรมเจ้าขึ้นต้นว่า “ธรรมะคือคุณากร” และ คำนมัสการพระสังฆเจ้า ขึ้นต้นว่า “สงฆ์ใดสาวกศาสนา”

นอกจากนี้ยังมีคำบูชาพระคุณพระมหากษัตริย์ คุณบิดา มารดา และบูชาคุณครู คำขอพรเทวดา

ผลงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นพระอาจารย์สอนพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ อาทิ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

นอกจากนี้ยังได้เป็นแม่กองตรวจโคลงบรรยายภาพเรื่องราวเกียรติประวัติพระปิยะมหาราชาธิราช วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อครั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ทยุครบ 100 ปี พ.ศ. 2425

พระยาศรีสุนทรโวหารถึงแก่อนิจกรรมขณะมีอายุได้ 69 ปี ตรงกับวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2434

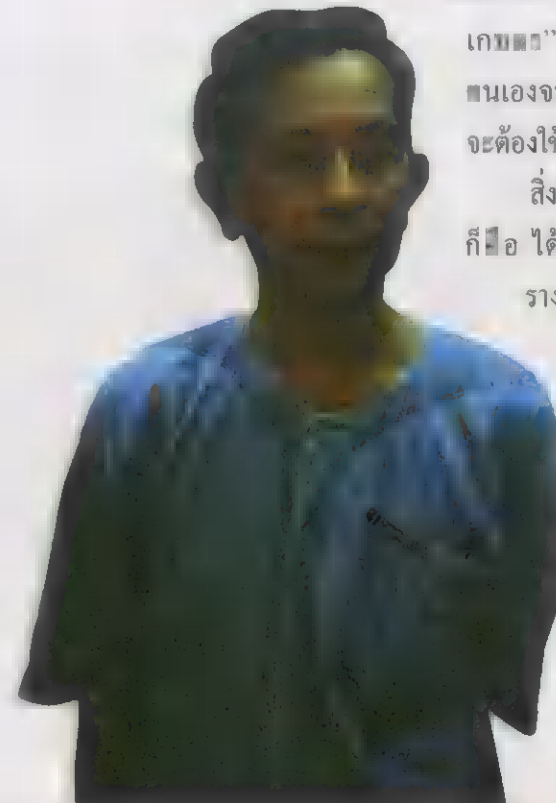
ผู้ใหญ่วินัย เจริญธรรม เกษตรกรรมและศิลปกรรม

วินัย เจริญธรรม อดีตผู้ใหญ่วินัยบ้านบ้านห้วยหิน หมู่ 1 ตำบลลาดกระบัง อำเภอสามชัย จังหวัดฉะเชิงเทรา แม้จะไม่ได้ทำหน้าที่นี้แล้ว แต่ชาวบ้านผ่านถิ่นก็ยังขานเรียกว่า “ผู้ใหญ่วินัย” และเรียกติดปากมาจนถึงทุกวันนี้

เดิมเป็นผู้ที่จัดว่ามีฐานะดี มีที่ดินสำหรับทำการเกษตรเป็นของตนเอง ถึงกว่า 200-300 ไร่ ซึ่งครั้งนั้นผู้ใหญ่วินัยได้ยึดแนวทางกาบบริหารงานตามกระแสขนานทางการเกษตรแบบเบ็ดเสร็จ แต่ทว่าไม่ประสบความสำเร็จ จนต้องเสียที่ดินหลายร้อยไร่ให้แก่เจ้าหนี้ผู้ที่มีฐานะเป็นต่อในสังคม จนเหลือที่ดินเพียง 9 ไร่ 3 งานไว้เป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำ

หากที่ดินไม่ถึง 10 ไร่ที่เหลืออยู่ ผู้ใหญ่วินัยได้ลุกขึ้นมารับผิดชอบการทำงานใหม่ โดยมุ่งไปที่ “วนเกษตร” คือการเกษตรแบบพึ่งพาตนเองจนประสบความสำเร็จ แม้ว่าจะต้องใช้เวลานานถึงกว่า 10 ปีก็ตาม

สิ่งยืนยันในความสำเร็จของท่านก็คือ ได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าของรางวัลคนดีศรีสังคมในปี 2532

รางวัลบุคคลดีเด่นแห่งชาติ ในสาขานุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในปี 2533

จากสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์แห่งชาติ

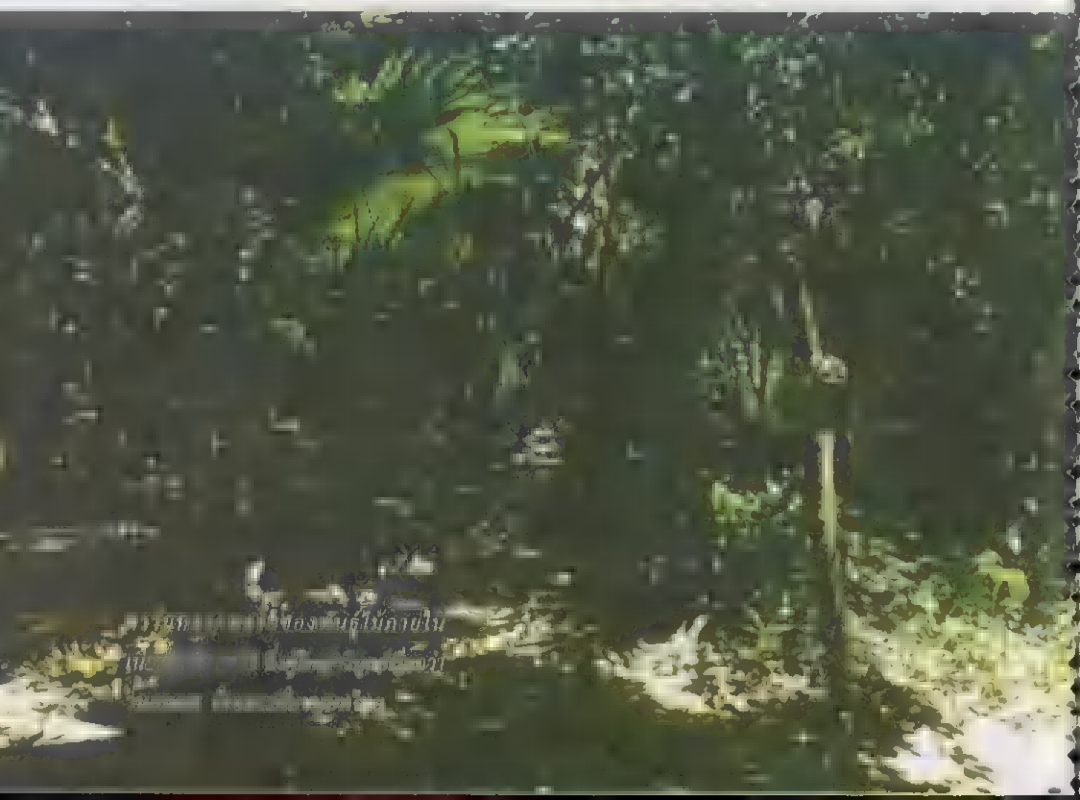
ผู้ใหญ่วินัย เจริญธรรม

ได้รับเกียรติให้เป็นเกษตรกรดีเด่นแห่งเอเชียแปซิฟิก มาจากการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางธรรมชาติ จากองค์ความรู้และเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO ซึ่งนับเป็นชาวเอเชียคนที่สามที่ได้รับรางวัลนี้ จนถึงปี 2539 ได้รับเกียรติให้ดำรงฐานะสมาชิกวุฒิสภาอันทงเกียรติของเมืองไทย

ส่วนวนเกษตร ตามความหมายบนที่ดิน 9 ไร่ 3 งานของผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข็มเฉลิม ก็คือ การปลูกต้นไม้ทุกชนิดลงบนที่ดินโดยไม่มีรูปแบบหรือแบบแผน ต้นไม้หลากหลายพันธุ์จะปะปนกันไปและเติบโตตามธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกันในระบบนิเวศ

“เราไม่เคยกะเกณฑ์ว่า ที่เขานิยามว่าปลูกลงตรงจุดใด ไม่เคยจัดเป็นแปลงเพื่อให้พืชชนิดเดียวกันแยกออกไปเป็นสัดส่วน เราให้เขาเติบโตด้วยตัวของเขาเอง เหมือนต้นไม้ในป่า”

วนเกษตรของ วิบูลย์ เข็มเฉลิม
ที่สวนป่าบ้านนาโพธิ์
จังหวัดฉะเชิงเทรา

เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการและคนทั่วไปเข้าศึกษาวิธีการทำวนแบบผสมผสานจากผู้ใหญ่ วิบูลย์

หากเดิมที่สภาพพื้นดินค่อนข้างแห้งแล้ง ปลูกต้นไม้แทบไม่ได้ผล แต่ภายหลังเมื่อเปลี่ยนมาทำการปลูกแบบสวนป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 พบปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวกลับร่มรื่นมีอุดมสมบูรณ์ด้วยไม้นานาพันธุ์ ทั้งไม้ผล ไม้เนื้อแข็ง สมุนไพรร ไม้ดอก และกาฝาก ที่ต่างเจริญเติบโตอย่างอิสระ นอกจากนั้นบรรดานกหรือแมลงที่แวะเวียนเข้ามายังป่านี้ยังช่วยขยายพันธุ์พืชตามธรรมชาติให้อีกต่างหาก

ประโยชน์ของสวนป่าตามแนวคิดของผู้ใหญ่ วิบูลย์ นอกจากจะสร้างสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่แล้ว ไม้ผลและสมุนไพรที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ยังนำมาเป็นอาหาร ประมงเป็นยาแผนโบราณสำหรับครอบครัวได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถนำส่วนที่เหลือออกจำหน่ายได้อีก

สำหรับต้นไม้หายากที่ขึ้นอยู่ทั่วไปในสวนก็สามารถตอกิ่งนำไปขายช่วยสร้างรายได้อีกทางหนึ่ง

ปัจจุบันสวนป่าบนที่ดินของผู้ใหญ่ วิบูลย์ที่บ้านห้วยหิน ได้ถูกใช้เป็นแหล่งความรู้แก่ผู้สนใจทุกเพศ ทุกวัย และทุกฐานะ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้าไปศึกษา โดยจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานโครงการศึกษาพรรณพฤกษชาติป่าดงวันออก

นอกเหนือจากงานด้านวนเกษตรที่ได้ดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องแล้ว ผู้ใหญ่ วิบูลย์ยังสนใจทางด้านประวัติศาสตร์ด้วย เห็นว่าประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่จำเป็นและควรรู้ เพื่อนำมาเป็นบทเรียนต่อการพัฒนาอนาคต พร้อมกันนี้ ยังมีโครงการจัดทำพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านซึ่งรวบรวมหลักฐานด้านโบราณวัตถุที่พบได้ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา สำหรับเป็นแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษา

นอกจากนี้ยังมีโครงการแปลตัมถ์โบราณซึ่งมีสูตรการรักษาโรคด้วยสมุนไพรธรรมชาติ บรรจุลงในเอกสารปัจจุบันเพื่อให้่ายต่อการค้นคว้า ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนมีเป้าหมายเดียว คือต้องการให้ผู้สนใจในสังคมไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าอย่างแท้จริง

วัฒนธรรมและประเพณี

จากความหลากหลายของชนเผ่าที่เข้ามาอาศัยยังถิ่นแดนฉะเชิงเทรานั้น นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้พื้นถิ่นนี้มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย แตกต่างไปจากความเชื่อและประเพณีปฏิบัติของแต่ละเผ่าชน แต่ทว่าสามารถผสมผสานเข้ากันได้อย่างแนบเนียนและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกตลอดมา

ดังตัวอย่างของประเพณีและวัฒนธรรมที่กล่าวถึงในลำดับต่อไปนี้

ประเพณีแห่หลวงพ่อพุทธโสธร

กว่า 90 ปีมาแล้วที่ชาวฉะเชิงเทราได้ริเริ่มและสืบทอดประเพณีแห่หลวงพ่อโสธรไปรอบเมืองเพื่อให้ประชาชนได้นมัสการ ประเพณีดังกล่าวนี้ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 12 ค่ำ และ 15 ค่ำ เดือน 12

สำหรับวันขึ้น 12 ค่ำจะเป็นการแห่หลวงพ่อทางบก คือ ชาวเมืองจะทำพิธีอัญเชิญหลวงพ่อขึ้นรถขนาดใหญ่ซึ่งมีการประดับตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้

หลวงพ่อพุทธโสธรที่ประชาชนเคารพนับถือที่เห็นเป็นองค์จำลอง ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถหลังเก่า

ไม้ประดับอย่างงดงามแล้วแต่ให้ไปรอบเมือง ซึ่งตลอดเส้นทางผ่านชาวบ้านจะพากันออกมาตั้งโต๊ะบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว แสดงให้เห็นความเลื่อมใสศรัทธาที่ประชาชนมีหลวงพ่อพุทธโสธรอย่างมากมาย

ส่วนในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 หรืออีก 2 วันถัดมา ชาวบ้านที่ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ริมน้ำก็จะทำพิธีอัญเชิญหลวงพ่อลอยเรือใหญ่ที่เรียกว่า “เรือกระแชง” ซึ่งประดับประดาด้วยธงทิวสีสันสวยงามล่องไปตามลำน้ำบางปะกงเพื่อให้ประชาชนที่อยู่ริมน้ำได้กราบไว้บูชาอย่างทั่วถึง โดยเรือจะหยุดให้ประชาชนกระทำพิธีสักการบูชาตามจุดต่าง ๆ เช่น ทำเรือ ซึ่งจะมีประชาชนไปขอขมาอยู่อย่างมากมาย

ละครแก้บน

ละครแก้บนวัดโสธรฯ นับเป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมที่ชาวฉะเชิงเทราได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเนิ่นนานแล้ว

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากแรงศรัทธาที่ประชาชนมีต่อหลวงพ่อ โดยเมื่อใดที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่น ต้องการมีบุตร ต้องการให้หายจากอาการเจ็บป่วย หรือแม้แต่ต้องการจะเข้าเรียนต่อ หรือเข้าทำงานใหม่ ก็จะมาบนขอให้หลวงพ่อช่วย ของแก้บนก็มีตั้งแต่ดอกไม้ธูปเทียน พวงมาลัย ผลไม้ ไข่ต้ม ไช้ต้ม หัวหมู ไปจนถึงการรำแก้บน

สำหรับละครแก้บนนั้นปัจจุบันมีอยู่หลายคณะ ซึ่งก็แล้วแต่ว่าผู้บนจะไปว่าจ้างให้คณะใดมารำ สถานที่รำได้แก่บริเวณด้านหน้าของพระอุโบสถนั่นเอง

นางเป๊นในคณะละครแก้บน

ประเพณีแข่งเรือยาว

หลังออกพรรษา พุทธศาสนิกชนชาวเมืองฉะเชิงเทราจะถือเป็นช่วงฤดูกรฐิน ซึ่งจะกินเวลาดั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม ในระหว่างนี้ชาวบ้านอ่านถิ่นโดยเฉพาะที่อยู่ริมน้ำจะร่วมแรงร่วมใจกันนำเรือออกมาขุดฉนวนีวรรณ ตกแต่งประดับประดาตามลำลำรับน้ำขบวนกรฐินที่ร่วมกันจัดขึ้นไปทอดตามวัดต่างๆ ที่มีอยู่มาตามภายในเมือง

หลังหมดฤดูกรฐิน ชาวบ้านตามหมู่บ้านต่างๆ ก็มาร่วมกันเล่นเรือเพลงไปจนถึงการประชันขันต่อของฝีพายหนุ่มๆ สำหรับเรือที่นิยมนำมาประลองกำลังกัน ได้แก่ เรือยาวเล็ก เรือยาวใหญ่ เรือเร็วติดเครื่องยนต์หรือที่ชาวเมืองเรียกว่า การแข่งสกีน้

งานแข่งเรือที่ใหญ่และถือเป็นประเพณีที่สำคัญของจังหวัดจะจัดให้มีขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี ณ บริเวณหน้าวัดโสธรา หากใครผ่านไปช่วงนั้นจะได้เห็นความสนุกสนานคึกคักของชาวเมืองที่ออกมาวิ่งกันสืบสานประเพณีวัฒนธรรมโบราณให้คงอยู่ตลอดไปด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ พาให้ผู้พบเห็นได้สนุกสนานและนำความสุขกลับบ้าน

สงฆ์นำขบวนในวันกรฐิน

ประเพณีแห่ธงตะขาบ

ประเพณีแห่ธงตะขาบเป็นวัฒนธรรมของชาวมอญที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่บริเวณวัดพิมมาวา ในเขตอำเภอบางปะกง ซึ่งประเพณีดังกล่าวจะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ คือระหว่างวันที่ 12-14 เมษายน ของทุกปี

สิ่งที่น่าสนใจนอกจากจะเป็นการร่วมเล่นสนุกในประเพณีสงกรานต์แบบไทยๆ แล้ว ยังเกี่ยวเนื่องไปถึงการสืบสานงานหัตถกรรมอันแสดงถึงวามละเอียดอ่อนและเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญด้วย นั่นก็คือ การทำธงกระดาษ ที่กล่าวเช่นนี้ก็เนื่องจากว่าผู้ที่ทำธงกระดาษได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และสืบทอดการทำธงตะขาบมาจากบรรพบุรุษเสียก่อน มิเช่นนั้นก็จะไม่สามารถทำธงตะขาบได้อย่างถูกต้องตามประเพณี

ในวันพิธีแห่ธงตะขาบ แต่ละบ้านก็จะจัดเตรียมธงเพื่อนำไปถวายวัด โดยจะถวายครั้งละ 2-3 ตัว ลักษณะของธงตะขาบ คือ ตะขาบ 1 ตัว จะมี ขาวนม 9 ขาวน้มนมละ 14 ช่วง ธงนี้มีลักษณะเป็นนมคู่ หากเป็นตะขาบ ตัวเมียจะมีปากเพียงปากเดียว ส่วนตัวผู้ต้องมี 2 ปาก

เมื่อทำเสร็จแล้วผู้ทำจะนำแป้ง ขมิ้น กระจก ผสม 1 ปอก และผ้าเช็ด หน้าแขวนไว้ที่ปากตะขาบ

กาละเหินชมแห่ทางขกลากกว่าทางน้ำ เมื่อไปถึงวัดแล้วชาวบ้านจะ นำธงตะขาบไปผูกไว้กับต้นเสาในศาลาวัดเพื่อทำพิธี

เมื่อถึงเวลาพระสงฆ์จะนำสายสิญจน์มาวางรอบธง จากนั้นพิธีถวาย ธงจะเริ่มขึ้นด้วยการกล่าวบทนมัสการคุณพระศรีรัตนตรัย ตามด้วยการสรง น้ำพระพุทธอุปและพระสงฆ์ เสร็จแล้วชาวบ้านจะนำธงตะขาบขึ้นไปไว้บน เสาหงส์ เชื่อกันว่าทุกครั้งที่ยิงตะขาบสายเพราะแรงลม จะทำให้บรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้วได้ขึ้นสวรรค์

ช่วงรำ

ช่วงรำเป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวบ้านย่านตำบลหัวสำโรง ในเขตอำเภอแปลงยาว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายเขมร โดยบรรพบุรุษได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทยเมื่อกว่า 100 ปีมาแล้ว

สำหรับการละเล่นช่วงรำ เป็นหนึ่งในกาละเล่นที่จัดขึ้นในช่วง ประเพณีสงกรานต์ เช่น การเล่นชักเย่อ ตะบ้า รวมถึงการสวดคฤหัสถ์

การละเล่นนี้จะเริ่มขึ้นหลังจากทำบุญบนศาลาวัดเสร็จแล้ว ซึ่งชาวบ้านจะพากันไปที่ลานวัด ยึดโคนไม้ใหญ่เป็นที่หลบร้อนและเล่นช่วงรำ เพื่อ รอเวลาสรงน้ำพระในถนนเย็น

วิธีการเล่นก็คือ ผู้เล่นจะจับคู่กันเป็นคู่ๆ สีนัดชมประมาณ 5-6 คู่ ผู้เล่นมีตั้งแต่หนุ่มสาวไปจนถึงคนอายุ 60-70 ปี หากใครมันใจว่ายังแข็งแรง สามารถให้คนอื่นขี่คอได้ก็สามารถร่วมเล่นได้

ภาพแสดงในบริเวณลานวัดหัวสำโรงสำหรับกาละเล่นช่วงรำของชาวบ้านย่านตำบลหัวสำโรง

หลังจากจับคู่ซี้คอกันได้แล้วผู้เล่นก็จะโยนลูกช่วงให้กัน เมื่อมีผู้รับ ลูกช่วงลูกคู่ก็จะลงจากคอแล้วมาร้องเพลงระบำแค้น คู่ที่รับลูกช่วงไม่ได้ ต้องออกมาร้องเพลงระบำก่อน คู่ที่เหลือจะคอยปลอบมือให้หงว่ะและเป็นผู้ ลูกคู่เมื่อร้องแค้นจบ ก็ถือเป็นการจบ 1 เพลง จากนั้นก็เริ่มจับคู่ซี้คอและ โยนลูกช่วงกันใหม่ สำหรับคู่ที่รับช่วงไม่ได้เมื่อเริ่มใหม่ต้องเปลี่ยนจากผู้ซี้ มาเป็นผู้ถูกซี้แทน เป็นอยู่เช่นนี้จนกว่าจะเลิกเล่น

บุญข้าวหลามที่พนมसारคาม

บุญข้าวหลามเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายลาวที่เข้ามาปักหลัก อยู่แถบอำเภอพนมसारคามเนิ่นนานมาแล้ว โดยได้สืบทอดประเพณีต่อกัน มาแต่ครั้งบรรพบุรุษ

งานบุญข้าวหลามเป็นกาละทำบุญด้วยข้าวหลามและขนมจีนหรือข้าวปุ้น กับน้ำยาป่า หมายถึงน้ำยาที่ไม่ใส่กะทิ แต่ใส่ปลาร้า โดยจะทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี

งานบุญข้าวหลามจะทำจากข้าวใหม่

เหตุที่กำหนดเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันงานบุญก็เนื่องจากเป็นช่วงที่ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเสร็จจากการเกี่ยวข้าว จึงถือโอกาสนำข้าวที่ได้มาทำเป็นข้าวหลามและขนมจีน เพื่อบำเพ็ญเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

วันมะม่วงแห่งชาติ

มะม่วงจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญเป็นอันดับ 2 ของจังหวัด โดยพืชเศรษฐกิจอันดับ 1 ได้แก่ ข้าว จากการสำรวจพบว่าที่จังหวัดจะมีการปลูกมะม่วงกันมากกว่า 200 ชนิด ทั้งปลูกเป็นสวนผลไม้ และปลูกในบ้าน เช่น สวนหลังบ้านสำหรับไว้รับประทานเอง

มะม่วงที่มีทั้งชนิดรับประทานแบบสุกและแบบดิบ ตลอดจนแปรรูปเพื่อจำหน่าย ได้แก่ มะม่วงดอง น้ำมะม่วง แยมมะม่วง มะม่วงแช่อิ่ม มะม่วงกวน

สำหรับมะม่วงจะเชิงเทรานอกจากจะจำหน่ายในประเทศแล้ว ยังเป็นสินค้าส่งออกไปขายยังต่างประเทศด้วย ทุกค้าสำคัญได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ฮอลแลนด์ และอเมริกา

ด้วยเหตุที่มะม่วงเป็นสินค้าขึ้นชื่อของจังหวัด ทางจังหวัดจึงได้จัดงาน “วันมะม่วง” ขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อเผยแพร่สินค้าเกษตรกรรมของจังหวัดให้ขยายวงกว้างออกไปอีกเรื่อยๆ

งานวันมะม่วงจะจัดขึ้นในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน เนื่องจากเป็นช่วงที่มะม่วงออกสู่ตลาดมากที่สุด สถานที่จัดก็คือบริเวณวัดโสธร-วรารามวรวิหาร และที่หน้าอำเภอบางคล้า

ภูมิปัญญาคนแปดริ้ว

หากความเป็นอยู่ของผู้คนชาวแปดริ้วซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่แตกต่างกัน ในทางภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตอันเกิดจากการสังสรรค์ทางภูมิปัญญาจึงแตกต่างกัน แต่สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนก่อให้เกิดภูมิปัญญาในวิถีชีวิตของผู้คนก็คือ ความพยายามที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างลงตัวที่สุดของมนุษย์ และยิ่งเกิดปัญหาขึ้นมากเท่าใด ความคิดและความพยายามก็จะเกิดขึ้นมากเท่านั้น

วนเกษตรแห่งห้วยหิน

นับแต่อดีตมาแล้วที่พื้นที่แถบอำเภอสนมชัยเขตและอำเภอแปลงยาว มีสภาพค่อนข้างแห้งแล้ง ผู้คนในพื้นที่ไม่สามารถดักจับผลประโยชน์จากธรรมชาติได้เท่าที่ควร

เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นพร้อมทั้งดำรงไว้ซึ่งความเรียบง่าย ผสานกลมกลืนเข้ากับธรรมชาติชนิดเป็นหนึ่งเดียวเช่นที่ผ่านๆ ได้เกิดกลายเป็นภูมิปัญญาด้านวนเกษตร โดยการนำของผู้ใหญ่บ้านวิบูลย์ เข็มเฉลิม เกษตรกรคนสำคัญของเมืองฉะเชิงเทรา

สวนป่าหรือสวนผสมที่เต็มไปด้วยไม้หลากหลายพันธุ์เนื้อที่เกือบ 10 ไร่
ของผู้ใหญ่วิบูลย์ ปัจจุบันเป็นทั้งแหล่งรายได้และสถานศึกษา
สำหรับเกษตรกรรายอื่นๆ

วนเกษตร ตามภูมิปัญญาของผู้ใหญ่วิบูลย์
ก็คือ การนำแนวคิดเชิงอนุรักษ์ในกาทำเกษตรแบบ
พึ่งพาตนเอง โดยการสร้างพื้นที่ให้กลับคืนสู่สภาพ
ป่าและเกิดระบบนิเวศอย่างสมบูรณ์มาใช้ ซึ่งวิธีนี้
ได้ช่วยให้พื้นที่ดินที่เคยแห้งแล้งกลับคืนสู่ความ
สมบูรณ์ตามธรรมชาติโดยไม่ต้องปรุงแต่งด้วย
อินทรีย์วัตถุหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่แต่อย่างใด

ประการสำคัญเป็นการแก้ปัญหาที่ได้ผลแบบ
ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ชายผู้นี้เรียกตัวเองว่า “เกษตรกรรักคิด”

บริเวณนี้จัดเป็นไร่ไม้สำหรับปลูกไม้ที่คนชอบ

สวนภูเขาที่มองไม่ถ้วน

ที่อำเภอแปดงาวซึ่งอาณาเขตของอำเภอติดกับอำเภอสนามชัยเขต
มีผู้นำทางภูมิปัญญาด้านการเกษตรที่สำคัญอีกหนึ่งราย คือผู้ใหญ่บ้านศรี
ทองนาค เกษตรกรดีเด่นแห่งหนองไม้แก่น

เขาได้สร้างผลผลิตทางเกษตรจากพื้นที่ที่เคยแห้งแล้ง จนกลายมา
เป็นพื้นที่ทางเกษตรที่สำคัญ สามารถปลูกพืชไร้
พืชสวนได้เป็นอย่างดี โดยคำนึงถึงการวางโครง
สร้างสวนผลไม้ ระบบน้ำดิน และการผลิตปุ๋ย
อินทรีย์ ที่ไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี คนได้รับ
ความนิยมแพร่หลาย

ศรีทองนาค มุ่งมั่นกับงานพัฒนาด้านกา
เกษตรบนภูเขา จนแนวทางการใช้ได้รับ
การยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ที่มี
ประสบการณ์เช่นเดียวกัน

ทุกวันนี้ผู้ใหญ่ๆ ปรึ้นนอกจากจะมีพื้นที่สวนของคนเองที่ด้อยคุณภาพเอาใจใส่แล้ว ยังมีพื้นที่สวนของชาวบ้านย่านถิ่นอีกมากมายที่ด้อยไปช่วยแก้ไขปัญหาก็ เนื่องมาจากชาวบ้านซึ่งเป็นเกษตรกรได้มาขอคำแนะนำ

กล่าวได้ว่า เขาเป็นผู้นำหลักการทิ้งพาสเนอและทิ้งดินเข้าแก้ปัญหามากทั้งจนประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปอีกด้วย

กิจกรรมการทำตะเกียบ

วิถีชีวิตของผู้คนส่วนหนึ่งซึ่งอาศัยในสภาพพื้นที่ที่แออัดแออัด การปลูกพืชยืนต้นอย่างถาวรสามารถพบเห็นได้ในแถบอำเภอพุนพิน สานักชัยเขต และท่าตะเกียบ

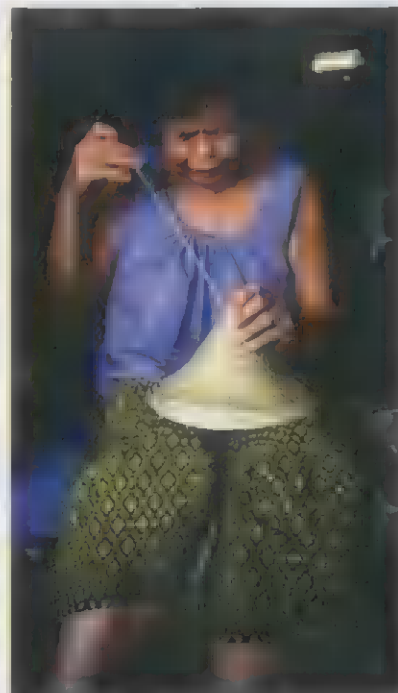
แม้จะเป็นสวนขนาดเล็กที่ไม่ใหญ่โตกว้างขวางสุดลูกหูลูกตา แต่ชาวบ้านที่มีอาชีพกรีดตะเกียบมีความภาคภูมิใจในงานที่ทำ พวกเขาจะลงมือกรีดตะเกียบในยามค่ำคืน โดยทำงานผ่านแสงไฟที่สว่างจ้าไว้บนศีรษะโดยมีเบาะเคาะที่ขนาบเลื้อยเป็นพวงงานคาดเอว หรือไม่ก็ใช้เทปโนโลยีสมัยเก่า คือ ตะเกียบใบเล็กที่มีแสงไฟวูบวบ วอแววมตามกระแสดม

ชาวสวนยางออกกรีดตาม
ตามที่ผู้คนพอจะเห็น

ทำหมวกสานที่บ้านปากน้ำ

ถัดลงไปในพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง แถบอำเภอบางคล้า ผู้คนที่นั่นนอกจากทำไร่นาและเลี้ยงสัตว์แล้ว กลุ่มคนส่วนหนึ่งที่ตั้งรกรากอาศัยอยู่ในตัวอำเภอยังได้ประกอบอาชีพทำหมวกสาน “หมวกโก้งโค้ง” หรือที่

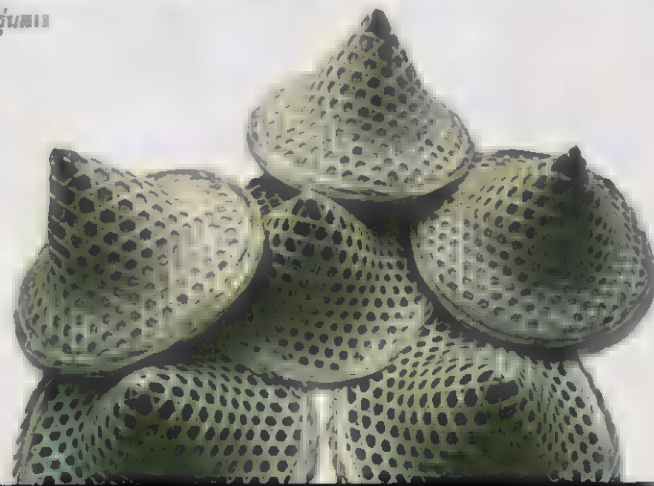

ผู้คนขายเริ่มสานหมวกตั้งแต่รุ่นพ่อแม่

ชาวบ้านเรียกว่า “หมวกเจ๊ก” ซึ่งชาวแปดริ้วใช้แทนงอบแบบภาคกลางทั่วไป

คนที่นั่นทำหมวกโก้งโค้งกันมาช้านานแล้ว ส่วนหนึ่งทำเป็นงานหลัก แต่ก็มีการทำเป็นอาชีพเสริมเพื่อบริหารรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว

ตลาดที่จับซื้อนอกเหนือจากตลาดภายในจังหวัดจะเชิงเตราแฉะ ยังส่งไปขายยังจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะที่อำเภอสนม จังหวัดชลบุรี ถือเป็นตลาดใหญ่ของหมวกประเภทนี้

หมวกโก้งโค้งเก๋มีชื่อ
ชาวบ้านย่านปากน้ำเห็นดี

คนทำจากเมืองแปดริ้ว

สภาพพื้นที่ริมแม่น้ำบางปะกงที่ก่อให้เกิดป่าชายเลนตามธรรมชาติ โดยทั่วไป ได้ให้กำเนิด “ต้นจาก” อันเป็นพืชที่ให้คุณประโยชน์แก่คนพื้นเมืองอย่างเหลือคณานับ โดยเฉพาะได้ทำให้เกิดอาชีพการตัดจากขาย นำไปทำ “ขนมจาก” นำรายได้มาสู่ครอบครัว

นับแต่บรรพบุรุษมาแล้วที่คนที่นี่รู้จักการใช้ประโยชน์จาก “ต้นจาก” นับตั้งแต่ใบ ทาง และผล โดยใบและทางนำมาทำเป็นจากมุงหลังคา ใบอ่อนนำมาต้มมาสุบ ใบแก่นำมาห่อขนม ส่วนผลก็นำมารับประทานได้

วิถีชีวิตของผู้คนส่วนหนึ่งในแปดริ้วจึงผูกพันกับ “ต้นจาก” ทุกเช้าเมื่อพวกเขาจะจับกลุ่มกันอย่างน้อยกลุ่มละ 5-6 คน หรือมากกว่านั้น พวกเขาเดินเรียงแถวเข้าไปในดงจาก และไม่ลืมที่จะถือมีดพร้าเครื่องมือสำคัญติดมือไปด้วย

คนตัดจากจะทำงานกันตั้งแต่เช้าจนถึงสายๆ ซึ่งจะหยุดรับประทานอาหารและถือโอกาสพักผ่อนน้อย พักบ้างค่อยเริ่มงานใหม่ และหมุนเวียนไปเช่นนี้ทุก ๆ วัน

คนแห่ขูดมะพร้าวให้เรือ

ขูดมะพร้าวให้เรือ

ผลทางของต้นจาก ก่อให้เกิดภูมิปัญญาด้านอาหาร

ขนมจาก...วิถีโสธรฯ

ผลพวงของ “จาก” ได้นำไปสู่ “ขนมจาก” อันลือชื่อของแปดริ้ว

กล่าวได้ว่าใครก็ตามที่เดินทางไปนมัสการหลวงพ่อพระพุทโธโสธร หากไม่ได้ซื้อผลหรือซื้อขนมจากติดไม้ติดมือกลับไปฝากคนทางบ้าน ถือว่ายังไม่ไปถึงแปดริ้ว

เครื่องปรุงอบจากด้วยกลิ่นหอมชวนใจ

พ่อค้าแม่ขายซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนแปดริ้ว จะลงมืออบแป้งทำขนมจากกันตั้งแต่เย็นไปถึงค่ำ เพื่อเตรียมไว้ขายในวันรุ่งขึ้น

เช้าวันใหม่ พวกเขาจะใช้ใบจากสองใบซ้อนประกบให้เหลื่อมกัน ใบหนึ่งรองขนม อีกใบหนึ่งใช้

ขนมจากแปดริ้วขึ้นชื่อ สหภาพชาวอยุธยา

ห่อทับ แล้วกดด้วยไม้กดก้านมะพร้าว ก่อนจะนำไปปิ้งบนเตาถ่าน เมื่อสุกกลิ่นของใบชาที่ผสมเข้ากับเครื่องปรุงของขนมที่มีทั้งแป้ง มะพร้าว น้ำตาล จะส่งกลิ่นหอมชวนรับประทาน

ทุก ๆ วันบริเวณรอบ ๆ พื้นที่ของวัดโสธรฯ ยะคะหอมอบลอยไปด้วยกลิ่นขนมจาก นับเป็นสีสันของแปดริ้วอย่างแท้จริง

โอ่งปูนบางน้ำเปรี้ยว

ในหลายพื้นที่ของจังหวัดฉะเชิงเทรายังไม่เอื้ออำนวยให้ระบบการประปาไปถึงทุกหมู่บ้าน ทนายนบ้านจึงใช้โอ่งปูนที่มีคนแปดริ้วด้วยกันเป็นผู้ทำขาย โอ่งปูนจะวางเรียงภายใต้ชายคาของแต่ละบ้านอยู่ทั่วไป

ประโยชน์ที่ใช้จัดจะนำมารองน้ำฝนไว้ใช้ตลอดฤดูแล้ง หรือบางทีรองกันข้ามปี จะได้น้ำฝนที่บริสุทธิ์มากขึ้น สำหรับคนทำโอ่งแล้ว การก่อพิมพ์โอบปูนฉาบแบบ เป็นอาชีพที่ทำรายได้สร้างความพึงพอใจให้ไม่น้อย

โอ่งปูนพัฒนาจากโอ่งดิน ซึ่งมีการปั้นขึ้นใช้มาแต่อดีตกาลแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความสะดวกสบายในเรื่องของการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งสามารถซื้อหาได้ตามท้องตลาดทั่วไป โดยเฉพาะปูนซึ่งเป็นวัสดุสำคัญในการก่อสร้างในปัจจุบันอยู่แล้ว

แต่อีกส่วนเป็นเรื่องของความคงทน ไม่แตกหักเสียหายระหว่างการขนย้ายง่าย ๆ มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน นอกจากนั้นยังสามารถทำให้มีขนาดใหญ่ตามความต้องการ

โอ่งปูน พัฒนาการของภาชนะใส่น้ำ

โถ้งปูนบางน้ำเปรี้ยว

บนความหมายอันแท้จริงแห่งภูมิปัญญา ยังมีอีกหลายสิ่งที่เกิดขึ้นจากรากฐานของความเป็นคน ความซื่อซ่งและความเชี่ยวชาญของคนรุ่นเก่านับแต่โบราณ ได้สอนให้เราเห็นว่าเบื้องหลังของความคิดสร้างสรรค์มาจากแรงกดดันอันเกิดจากปัญหามานานปการที่คนแต่ละรุ่นได้พบพาน และปัญหาเหล่านั้นได้นำไปสู่ความคิดในการแก้ไขและสามารถพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสได้

พรงน้ำของฉะเชิงเทรา

จากชัยภูมิที่ตั้งซึ่งด้านหนึ่งติดกับกรุงเทพมหานคร ศูนย์รวมความเจริญของประเทศ อีกด้านหนึ่งติดทะเลและจังหวัดชายทะเล อาทิ ชลบุรี ระยอง ซึ่งเป็นประตูสำคัญทางการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศ โดยเฉพาะนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศให้พื้นที่นี้เป็นเขตเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ ตามโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก หรือ EASTERN SEABOARD ทำให้ฉะเชิงเทราพลอยได้รับผลพวงจากการพัฒนานี้ไปด้วย

อาณาเขตกว้างขวางพร้อมสำหรับ
การรองรับการขยายตัวของเมือง

การที่มีฐานะเป็นเมืองบริวารของกรุงเทพมหานคร นับเป็นความได้เปรียบในด้านยุทธศาสตร์ที่ตั้งประการหนึ่ง ที่สำคัญเมืองบริวารแห่งนี้ยังมีศักยภาพพร้อมสำหรับการเติบโตและขยายการรองรับการเติบโตที่จะแผ่ขยายเข้ามาอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านอาณาเขตที่กว้างขวางใหญ่โต ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ครบครันและทันสมัย

ลักษณะภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์สามารถใช้เป็นแหล่งผลิตอาหาร เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ ตลอดจนพืชผักและผลไม้ได้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าทางการเกษตรสำหรับรองรับการขยายตัวของสินค้าเกษตรกรรมอีกมากมาย รวมถึงสามารถรองรับการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้อีกด้วย โดยทางจังหวัดได้จัดสรรพื้นที่เพื่อการส่งเสริมการลงทุนไว้พร้อมแล้ว ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมต่างๆ

ด้วยเหตุนี้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงกำหนดให้ฉะเชิงเทราเป็นศูนย์กลางการบริการ ที่อยู่อาศัยและการบริหารราชการ เพื่อรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ตลอดจนการเคลื่อนย้ายประชากร แรงงานที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ควบคู่กับการเป็นศูนย์กลางคลังขนส่งสินค้าที่เชื่อมโยงระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้

เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายของรัฐ ในส่วนของจังหวัดฉะเชิงเทราจึงได้วางแผนพัฒนาตัวเอง โดยกำหนดภารกิจเบื้องต้นเร่งดำเนินการไว้ 7 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. พัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่สามารถควบคุมมลภาวะได้
2. พัฒนาเป็นศูนย์กลางการบริการและที่อยู่อาศัย
3. พัฒนาเป็นศูนย์กลางคลังขนถ่ายสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม
4. พื้นฟูเกษตรกรรมและพัฒนาชนบท
5. พัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว
6. พัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาวะแวดล้อม

7. พัฒนาเป็นศูนย์กลางบริหารราชการ และปรับปรุงการบริหารราชการเพื่อรองรับความเจริญในทศวรรษหน้า

ซึ่งขณะนี้ทางจังหวัดฉะเชิงเทราได้ลงมือดำเนินงานเพื่อให้ภารกิจต่างๆ เป็นไปอย่างเรียบร้อยและบรรลุเป้าหมายแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการรองรับการเป็นเมืองบริวารและที่อยู่อาศัย

พัฒนาตัวเองสำหรับเป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรในภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร จนมีสินค้าด้านการเกษตรส่งออกไปจำหน่ายจำนวนมาก

พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตและสุขภาพที่ดี รวมถึงจัดการเรื่องการค้าจัดขยะมูลฝอยเพื่อให้สมกับเป็นแหล่งเศรษฐกิจของจังหวัด

สิ่งแวดล้อมเหมาะสมแก่การพัฒนาเป็นเมืองที่อยู่อาศัย

อาหารพื้นถิ่นที่หากินได้ทั่วไป

ใหม่ๆ สดๆ ที่เพิ่งเก็บมาจากสวน

นอกจากนั้นยังมีโครงการพัฒนาคน ครอบคลุมชุมชน โดยเฉพาะการเสริมสร้างความรู้ การศึกษา ให้เป็นไปอย่างทั่วถึง พัฒนาฝีมือแรงงานทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมสำหรับรองรับการเติบโต ตลอดถึงพัฒนาระบบงานราชการและการบริหารงานราชการ เพื่อรองรับความเจริญในอนาคต

สำหรับแผนงานทั้งหมดที่วางรากฐานไว้แล้วนี้ มีกำหนดแล้วเสร็จสมบูรณ์ภายใน 10 ปีข้างหน้า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นไป

มะพร้าว น้ำหอมแปรรูปเป็นมะพร้าวเผา

ขอขอบคุณ

ปัญญา วิโรจน์กุล	ประชาสัมพันธ์จังหวัดฉะเชิงเทรา
วงศ์ศิริ พรหมชนะ	หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา
สำนักสถิติ	จังหวัดฉะเชิงเทรา
พระประดิษฐ์ ปฐมนพวิวัฒน์ (อัส)	รักษาการเจ้าอาวาสวัดอุภัยภาติการาม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา
ผู้ใหญ่บ้านวิบูลย์ เข้มเฉลิม	บ้านห้วยหิน หมู่ 1 ตำบลลาดกระโทง อำเภอสนาชยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
ผู้ใหญ่บ้านจรัส ทองนาก	99 หมู่ 12 ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอบางพลาย จังหวัดฉะเชิงเทรา
วลี สदानพงษ์	ชาวท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา
คอลฤดี จันทสุข	ชาวท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา
ยายระเบียบ ลิ้มเจริญ	31/9 หมู่ 1 ถนนสุขาภิบาล ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
ลุงอำ ไยอ่อน	ชาวบ้านย่านวัดโพธิ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
ลุงเสมียน วิเศษกุล	ชาวบ้านหินคาต ตำบลคณน้อย อำเภอรสาธิน จังหวัดฉะเชิงเทรา
แดง ปามา และครอบครัว	ตลอดจนชาวบ้านย่านท่าข้าม อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา
สมชาย ทองแจ้ง	ชาวบ้านย่านตำบลบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา
สุพล หลิมชัย	ชาวบ้านย่านตำบลบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

บรรณานุกรม

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. วารสารวัฒนธรรมไทย. ฉบับประจำ
เดือนมิถุนายน, 2541.

ฉะเชิงเทรา, จังหวัด. ฉะเชิงเทรา : ก้าวไปกับปวงชน. กรุงเทพฯ : ดาวฤกษ์, 2540.

_____. โสธรรวราชมรวิหาร : มงคลคู่แปดริ้ว. กรุงเทพฯ : ดาวฤกษ์, 2540.

_____. ฉะเชิงเทรา : เมืองแห่งอนาคต. กรุงเทพฯ : ดาวฤกษ์, 2540.

_____. ประวัติศาสตร์ไทยส่วนภูมิภาค. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2528.

วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, กรม. เที้ยวแปดริ้ว. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา,
2527.

ศิลปากร, กรม. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัดดเลขา. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา,
2516.

_____. คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดาร
กรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2515.

สถิติ จังหวัดฉะเชิงเทรา, สำนักงาน. สมุดรายนามสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ. 2540
ฉะเชิงเทรา. ฉะเชิงเทรา : เกษมรัศการพิมพ์, 2540.

อุภัยภาติการาม, วัด. พระพุทธโคตรรัตนายก (จำปออง) : ที่ระลึกพระราชทาน
เพลิงศพพระอธิการฮกสี แห่งห้วง ฝายย่น. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2534.